

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Podpora mezigeneračních vztahů v mateřské škole

Vypracoval: Markéta Hrádková, DiS.
Vedoucí práce: Mgr. Marie Najmonová, Ph.D.

České Budějovice, 2023

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji,
že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím
pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne: 30. června 2023

Markéta Hrádková

Poděkování

Upřímně děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Marii Najmonové, Ph.D. za vstřícnost, čas, odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla při tvorbě této práce. Dále děkuji svým bývalým kolegyním, že mi umožnily realizaci projektu a poskytly mi pomocnou ruku. V neposlední řadě své rodině za podporu a trpělivost během celé doby studia.

Abstrakt

Cílem práce je vytvořit návrh aktivit pro podporu mezigeneračních vztahů v mateřské škole, některé realizovat a reflektovat je. V teoretické části jsou vymezené pojmy jako dítě, dětství, senior, stáří, prarodič a druhy prarodičů, mezigenerační vazby a také ageismy vztahující se na seniory a stáří. V další části popisují mezigenerační učení, mezigenerační učení v rodině a ve škole a jejich význam. Dále vysvětlují význam a dělení mezigeneračních programů. Součástí je také propojení s Rámcovým vzdělávacím programem. Praktická část obsahuje návrh možné spolupráce mateřské školy se zařízením pro seniory a možné aktivity k podpoře vztahů. Nedílnou součástí práce je realizace projektu a následná evaluace činností.

Klíčová slova: mezigenerační vztahy, dítě, senior, prarodič, mezigenerační program.

Abstract

The goal of the thesis is to create a proposal for activities to support intergenerational relationships in kindergarten, implement and reflect some of them. Terms such as child, childhood, senior, old age, grandparent and types of grandparents, intergenerational ties and also ageisms related to seniors and old age are defined in theoretical part. In the next part, I describe intergenerational learning in and out of the family and its importance. Next, I explain the meaning and division of intergenerational programs. A connection with the Framework Education Program is also included. The practical part contains a proposal for possible cooperation between a kindergarten and a facility for the elderly and possible activities. Implementation of the project and evaluation of activities are an integral part of this thesis.

Keywords: intergenerational relationships, child, senior, grandparent, intergenerational program

OBSAH

ÚVOD	8
1 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY A JEJICH SOUVISLOSTI	9
1.1 Vymezení základních pojmů.....	9
1.2 Typologie prarodičů dle Matějčka a Dytricha	13
1.3 Pojem generace.....	15
1.4 Mezigenerační vazby	16
1.5 Ageismus	16
2 MEZIGENERAČNÍ UČENÍ	20
2.1 Definice mezigeneračního učení	20
2.2 Mezigenerační učení v rodině	22
2.3 Mezigenerační učení ve škole	23
2.4 Mezigenerační programy	25
2.4.1 Přínosy mezigeneračních programů	27
2.5 Propojení s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání	28
3 NÁVRH AKTIVIT PRO PODPORU MEZIGENERAČNÍCH VZTAHŮ V MATEŘSKÉ ŠKOLE ...	31
3.1 Spolupráce s pečovatelským domem, domovem pro seniory.....	31
3.2 Spolupráce se senior pointem.....	32
3.3 Oslovení k bližší spolupráci prarodiče nebo seniory v okolí	32
3.4 Aktivity s prarodiči dětí	32
4 REALIZACE AKTIVIT PRO PODPORU MEZIGENERAČNÍCH VZTAHŮ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	35
4.1 Cíl projektu	35
4.2 Cílová skupina.....	35

4.3	Zabezpečení projektu	36
4.4	Časový harmonogram	36
4.5	Realizované aktivity.....	37
4.5.1	První klíčová aktivita - „Babičko, dědečku, vyprávěj“	37
4.5.2	Druhá klíčová aktivita - Adventní setkání	44
4.5.3	Vystoupení v senior domě	48
4.5.4	Čtvrtá klíčová aktivita – „„Čas s prarodiči doma“	50
4.6	Závěrečné shrnutí a diskuze.....	54
ZÁVĚR		58
PŘÍLOHY		62

ÚVOD

Mezigenerační vztahy jsou v dnešní společnosti aktuálním sociálním tématem, v pozitivním, ale i negativním smyslu. Pro mě samotnou je důležitý vztah, který mám s prarodiči, přátelský, laskavý, ale u velké části vrstevníků vnímám, že mají s prarodiči vztahy spíše negativní. Mé rozhodnutí věnovat se v bakalářské práci mezigeneračním vztahům ovlivnila návštěva Mezigeneračního centra Julie v Praze, kde společně tráví chvíle děti s komunikačními problémy a senioři, kteří tam dochází do stacionáře.

Věnovat se prohlubování mezigeneračních vztahů je důležitým úkolem celé společnosti. Prostředí mateřské školy se nabízí jako velmi strategické místo pro tyto účely. Rozvoji pozitivních vztahů se věnuje i rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, kde se například píše, že je důležité rozvíjet vztahy k druhým lidem a posilovat prosociální chování k ostatním lidem. Pedagog by měl nabízet aktivity skrze nichž podpoří uvědomování si vztahů mezi lidmi jako přátelství, úcta ke staří.

Bakalářská práce se zaměřuje zejména na sestavení sborníku aktivit pro podporu mezigeneračních vztahů v mateřské škole a následně na realizaci některých dílčích aktivit pro podporu vztahů mezi dětmi a jejich prarodiči. Snažila jsem se aktivity sestavit tak, aby se minimálně jedné mohli zúčastnit i prarodiče, kteří se setkávají s dětmi méně často.

Práce obsahuje teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám vymezením základních pojmů – dítě, dětství, senior, stáří, mezigenerační vazby. Dále také ageismy týkající se seniorů a stáří, velkou kapitolou je samotné mezigenerační učení, popisují mezigenerační učení ve škole, co to je mezigenerační program a poslední částí je propojení s RVP PV. V praktické části se věnuji sestavení aktivit, které je možné realizovat s dětmi a seniory, uvádím také možné způsoby navázání spolupráce. Dále je podrobně popsána realizace některých aktivit, včetně cíle, výstupu, průběhu a hlavně evaluace aktivit. Ta je poté shrnuta s dalšími cíli v evaluaci a diskuzi projektu.

1 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY A JEJICH SOUVISLOSTI

Vztahy mezi generacemi jsou často diskutovaným tématem dnešní společnosti. Kladné mezigenerační vztahy mají pozitivní vztah pro všechny zúčastněné. Text je věnován zejména vztahům mezi dětmi a seniory, jejich prospěšnosti.

„Stáří a dětství jsou životní fáze od sebe nejvíce vzdálené, a přesto mají k sobě blízko. Dítě získává na síle a jeho schopnosti rostou, senior sílu ztrácí a jeho schopnosti klesají. Stáří je obdobím, kdy se jedinec vzpomínkami ve své mysli vrací do svého dětství, ke kořenům a konfrontuje prožitý život s hodnotami, které mu byly v dětství předávány, a s představami, jež měl o životě.“ (Kolesárová & Sak, 2012, s 13)

1.1 Vymezení základních pojmů

Dítě

Dítětem se považuje lidský jedinec, který je „v životní fázi od narození do období adolescence“. (Průcha, 2008, s. 48) Někdy je tento pojem rozšiřován na jedince v prenatálním období, tedy ještě před narozením. Dítě a také pojem dětství je blíže zkoumáno v různých vědách, jako například psychologie, sociologie, atd.). Dítě je z pedagogického hlediska subjektem edukace. Pedagogika zkoumá vztah mezi vývojem a možností vzdělávání dítěte. Zaobírá se také souvislostmi mezi zráním psychických a tělesných funkcí. Další důležitou roli v pedagogickém bádání je zkoumání způsobu vzdělávání, zaměřené na obsah vzdělávání ve školním prostředí. (Průcha, 2008)

Autorky Mišíková a Uhrová (2010) uvádí, že můžeme dítě vnímat jako „malého dospělého“, inspirovat se můžeme ve středověku, kde tomu tak bylo. V Africe či Asii se tento přístup do určité míry vyskytuje dodnes, děti zde pracují s dospělými na poli, v domácnosti. Dítě však také můžeme vnímat jako „nedospělého“ jedince, kterého musíme ochraňovat, hrát si s ním, věnovat mu svou pozornost a umožnit mu nejlepší vzdělávání, zabezpečit ho, tak to chodí v dnešní moderní společnosti.

Termín „malý dospělý“ se dnes používá v souvislostech s komunikací s dětmi, která je v současnosti velmi probíraným tématem s různými názory.

Dětství

S pojmem dítě úzce souvisí pojem dětství. Tato vývojová epocha zahrnuje dobu od samotného narození člověka až do jeho pubescence (9-11 (13) let). V této fázi je nejdříve nejdůležitější zráním, postupem času se do popředí dostává učení, socializace a v souvislosti s nástupem do školy také edukace. Základním znakem dětství je závislost, která se v průběhu této fáze významně proměňuje, avšak po celou dobu není dítě schopné žít samostatně. Dalším významným znakem je zranitelnost, v tomto období je dítě nejvíce zranitelné a to tak, že může mít dlouhodobé nebo i dokonce trvalé následky. Nedostatky, které mohou dítě ohrozit, mohou pramenit buď ze špatné životosprávy, nebo z nedostatečného psychického působení. Dalším specifickým tohoto období je velká otevřenost učení se a rychlé tempo vývoje, a to jak tělesného, tak psychického (Helus, 2011).

Sak a Kolesárová (2012) uvádí, že dětství je první částí života jedince, kdy se utvářejí hlavní osobnostní rysy člověka. Jejich tvrzení je shodné s tím, které uvádí Průcha v Pedagogickém slovníku (2008, s. 41), kde definuje dětství jako „počáteční období životní dráhy každého jedince, začínající narozením a končící změnou dítěte v adolescenta (tj. asi ve věku 14-15 let)“. Je názoru, že toto období je vnímáno velmi silně, dochází k rychlému vývoji ve všech směrech (intelekt, tělesný vývoj, rozvoj řeči a jazyka, emocionální a sociální rozvoj), v této fázi se tvoří základní znaky jedince. Toto formování jedince je ovlivněno zejména rodinou, nejčastějším sociálním prostředím a později také školou. (Průcha, 2008)

Na to, jak dětství ovlivňuje společnost, poukazují také Mišíková a Uhrová (2010). Každý člověk přijímá svět skrze sdílení zvyků a způsobů myšlení jedinců dané kultury. Abychom poznaly to, jak se dítě vyvíjí, musíme brát v úvahu kulturní vzorce, které platí pro danou kulturu, měli by nás zajímat sociálně-historické souvislosti života dítěte, které utváří sociologicky-kulturní kontext dětství. Kulturní vzorce se však netýkají pouze výchovy dětí v dané společnosti, ale utváří velmi podstatným způsobem celý život dítěte, jeho rodičů a všech lidí, které se blíže stýkají s dítětem. Tyto vzorce ovlivňují styl oblečení pro děti,

jejich stolování, to, jak budou trávit volný čas, s jakými hračkami si budou hrát, jakou víru budou uznávat, a dokonce i to, jak budou léčené jejich nemoci.

Je velmi zajímavé se na dětství podívat právě z širšího pohledu jako autorky Mišíková a Uhrová. Vidíme, jak společnost a rodina úzce ovlivňují malé děti, je zásadní, jaké vzorce jim předáme, a to i v ohledu na seniory, na proces stáří a s ním související smrt. Nejde jen o společně strávený čas, ale i o další přidané hodnoty, které všichni, často nevědomě získáváme.

Senior

Zásadním mezníkem každého člověka je odchod do starobního důchodu, tento fakt se stává dalším hlediskem, kdy jedince označujeme za seniora (Ondráková, 2012).

Haškovcová (2012) uvádí, že nejideálnějším způsobem pro posuzování toho, kdo je senior, je kalendářní věk (60 – 74 let). Avšak délka života se stále prodlužuje, bude tedy nutné věkovou hranici stáří dříve, či později přezkoumat a upravit. Senior je tedy starší jedinec, ve společenství bývá tím nejstarším a váženým člověkem.

Také Thórová (2015) uvádí, že je velmi náročné přesně definovat věk seniora. Za ukazatele věku člověka v seniorském věku považujeme nástup dílčích projevů a začínající involuce, avšak tyto ukazatelé jsou velmi individuální. Pro celou řadu problémů vyvolaných stářím jsou již dostupné rozličné kompenzační pomůcky a technologie.

Kolesárová a Sak (2012) uvádějí, že generace seniorů mají společné osobité rysy, a těmi jsou získané zkušenosti ze všech vývojových etap společnosti, jsou to zkušenosti, které se projevují určitým způsobem chování člověka v podobných, či stejných situacích. Charakteristická také je generalizace všech prožitých základních jevů ve společnosti a tím jedinec získá lepší pohled na situaci.

Z výše uvedeného vyplývá, že senioři zpravidla bývají nejmoudřejší osoby celého společenství, že skrze nabyté zkušenosti, které jim přinesl život, jsou prospěšní rádci a měli by tak být komunitou tolerováni a hlavně vítáni, jelikož do ní mohou přinést jiný nadhled.

Stáří

Dalším pojmem, který je pro mou práci důležité vymezit, je stáří. Toto období začíná ve věkovém rozmezí od 60 do 65 let. Rozptýl pěti let je proto, že každý stárne velmi individuálně, je ovlivněn mnoha faktory, mezi ně například patří to, jakým způsobem stáří probíhá, jak se projevuje, také to, jak člověk reaguje na negativní důsledky. Prohlubují se zdravotní problémy, objevují se další obtíže typické pro období stáří – problémy se zrakem, sluchem, problémy ovlivňující psychiku jedince, jako jsou změny vzhledu, opuštěnost, atd. (Helus, 2011)

„Pod pojmem stárnutí se zpravidla rozumí souhrn změn ve struktuře a funkcích organismu, které podmiňují jeho zvýšenou zranitelnost a pokles schopností a výkonnosti jedince, jež kulminují v terminálním stádiu a ve smrti.“ (Langmeier & Krejčířová, 2006, s. 202)

Také Nakonečný (1997) zmiňuje charakteristické involuční změny, které doprovází stáří. Bývá to zejména úbytek sil, snížená výkonnost, změny v tělesném vzhledu. Ve svých úvahách se shoduje s Helusem (2011), také podotýká, že i přesto, že hranice stáří je okolo 60 let, tento proces je velmi individuální, je postupný a nelze určit přesný moment, kdy se začne odehrávat.

Z psychologického hlediska je velmi zajímavý názor Blatného (2016), říká, že proces stárnutí je individuální zkušeností, kterou nelze zaměnit a která může být ovlivněna různými vnitřními a vnějšími faktory, jsou to posupné změny, které se dotknou všech stránek člověka.

Autoři (Nakonečný, (1997), Langmeier & Krejčířová, (2006) a další) uvádí, že ve stáří u jedinců probíhají významné změny, které je ovlivňují. Jsou to zejména zdravotní obtíže, určité změny ve vzhledu, snížení kognitivních funkcí. Tyto změny každý jedinec přijímá individuálně, a to zásadně ovlivňuje jeho další fungování ve společnosti a také celkově jeho bytí.

Prarodič

S předchozími pojmy souvisí pojem prarodič. Jím se jedinci nejčastěji stávají v pozdní dospělosti, právě v seniorském období si mohou tuto funkci náležitě užít a zároveň podpořit zdravý vývoj dítěte a předat mu zkušenosti a postoje do budoucího života.

Prarodič je v životě dítěte velmi významný a autoři mají různé názory na důležitost této role. Například Langmeier a Křejčířová (2006) vnímají roli prarodiče jako významného socializačního činitele, který rozšiřuje společenské interakce, soužití. Prostřednictvím společně tráveného času se dítě učí empatii, vnímá to, že starší člověk má jiné potřeby. Upozorňují také na význam, který prarodiče mají z hlediska citového a intelektuálního. Prarodiče mají většinou více času, který mohou věnovat svým vnoučatům, můžou tak někdy více uspokojit potřebu pomazlení, prarodič také trpělivěji odpovídá na všetečné otázky, vypráví příběhy a více děti zapojují do běžných činností. Ovšem je stále mít na paměti, že by neměli přejímat roli rodiče, pokud to není nutné.

Matějček a Dytrich (1997) poukazují na velice významnou roli, kterou prarodič v životě dítěte má, a to roli pomocnou a ochránářskou. Někdy v rodině může nastat zásadní problém a v tento moment prarodiče nastupují jako emocionální podpora.

Také Loweová (2008, s 132) zmiňuje důležitost prarodiče, který poskytuje pomoc mladé rodině. Říká, že je celkem běžné: „Když se hroutí manželství, bývají to často právě prarodiče, kdo drží rodinu pohromadě, a tak zajišťují dětem bezpečné zázemí.“

1.2 Typologie prarodičů dle Matějčka a Dytricha

Zajímavou typologii prarodičů nabízí Matějček a Dytrich (1997) ve knize Radosti a strasti prarodičů.

Vládcí rodiny jsou prvním typem prarodičů. Tito prarodiče jsou autoritami, vyžadují poslušnost a respekt všech členů domácnosti. Chtějí, aby se vše rozhodovalo dle nich, i když ne vždy jejich návrhy jsou moudré. Ve členech domácnosti vzbuzují až strach.

Protektoři jsou dalším typem. Tito prarodiče jsou až příliš milující, vnoučata jsou pro ně na prvním místě, mají nutkavou potřebu je za každou cenu ochraňovat před ostatními dětmi,

před cizími lidmi, ale i před jejich rodiči, s jejichž výchovou bývají nespokojeni. Trpí zejména, když jsou vnoučata v pubertě, jelikož se nechovají podle jejich představ, vnímají je jako nejlepší oproti jiným dětem.

Obětavci jsou třetí typ prarodičů. Tento typ prarodičů také svá vnoučata bezmezně miluje, až nezdravě, jelikož jsou pro ně ochotně udělat úplně cokoliv, dokonce odložit své potřeby ve prospěch uspokojení potřeb svých vnoučat. Obětavci však nezasahují do výchovy, jsou své rodině maximálně k dispozici, jde jim jen o největší blaho dětí. V tomto typu prarodičů se vyskytují jedinci, kteří toto vše dělají ještě s jedním úmyslem, chtějí být za vše, co dělají pro svá vnoučata, chválení, uznávání, proto všem v okolí hojně vypráví, co vše pro ně dělají, protože chtějí slyšet, že právě oni jsou ti nejlepší prarodiče. Často takto jednájí, jelikož se cítí, někdy i oprávněně, nedocení.

„Žijí nový život“, toto je velmi komplikovaný typ prarodiče. Jedná se o mladé prarodiče, kteří nejsou na tuto roli ještě připraveni, některým se i dokonce narodí jejich vlastní dítě a babička ho automaticky upřednostní, objevit se může i porovnávání vnoučete se svým narozeným dítětem, v dceři, či snaše spatřují konkurenci. Spadá sem také skupina prarodičů podnikatelů, je známo, že podnikající lidé věnují své činnosti veškerý svůj čas a vnoučata je mohou otravovat, brzdit ve své činnosti. Autoři zmiňují, že jde „o přechodný, sociálně-psychologický, dosud nikde neřešený problém, který vyžaduje zvláštní pozornost.“ (Matějček & Dytrich, 1997, s 109)

Opuštění. O tyto prarodiče jejich děti ani vnoučata nejeví žádný zájem. Mnohdy žijí od sebe na větší vzdálenost, a to nahrává rodině, která se vymlouvá na dálku, finanční náročnost cesty a málo času. Tito prarodiče jsou z toho zoufalí a před přáteli si často vymýšlejí historky o tom, jak se daří jejich rodině, cítí se méněcenně a neužitečně. Takoví prarodiče jsou často rodinami umísťovány do domovů pro seniory, kde jsou návštěvy kolikrát ještě méně časté. Když jsou vnoučata malá, nemají tak možnost poznat svou babičku a dědečka a nevytvoří si s nimi vzácný hlubší vztah, a tak ani ve vyšším věku nemají potřebu své prarodiče navštěvovat.

Ti všichni ostatní. To jsou prarodiče, kteří nespádají ani do jedné zmíněné skupiny. Autoři upozorňují na to, že každý člověk je originál a ne vždy ho lze přesněji zařadit do nějaké

skupiny, také v průběhu života se mění naše osobnost a v určitých životních fázích se různě proměňuje vztah k dětem a vnoučatům.

1.3 Pojem generace

Pro pochopení samotných mezigeneračních vztahů je nutné pochopit pojem generace. Ta má mnoho významů, například se hojně využívá v umění. Přiblížíme si ho z reprodukčního pohledu. V tomto směru tento pojem chápeme jako reprodukci lidského rodu. To znamená generace prarodičů, rodičů a dětí. Sak (2010) ve své studii uvádí, že doba mezi generacemi je určena dobou, která je nutná k biologickému vývoji jedince od narození k zahájení biologické reprodukce. Což je u nás přibližně 20 let.

Sociologický slovník vymezuje pojem generace jako „seskupení příbuzných věkových skupin, které prošly socializačním procesem v podobných historických a kulturních podmínkách“. (Jandourek, 2007, s. 91) Z této definice je tedy zřejmé, že jedna generace je socializovaná v určité době, jejich styl života a myšlení jsou ovlivněné jedním časovým obdobím. Lidé v jedné generaci prožívají stejné události, jsou ovlivněni dobovými proudy a názory. Trvání jedné generace je 25-30 let (věk ženy při porodu), toto období je ohraničeno od narození jedince až po narození jeho potomka.

Rabušicová a kol. (2016) generaci ohraničují 30 lety, uvažují o prvních třiceti letech jako o době sociálního dozrání, učení se a založení rodiny, následujících třicet let je doba, kdy je člověk plně aktivní, a posledních třicet let je, čas kdy jedinec opouští veřejný život.

Ovšem Karl Mannheim (2007, in Rabušicová et al. 2016, s. 25) říká, že „podstatnější je kvalitativní vymezení, jehož součástí je generační nasazení, tedy participace na společných osudech, generační souvislosti, tedy sociální a duchovní obsahy, vytvářejících reálné spojení mezi jednotlivci, a generační jednota, tedy konkrétní spjatost generace v prožitcích“. Vše zmiňované jsou dle něj momenty určující působení jednotlivých generací.

1.4 Mezigenerační vazby

Vztahy, které pěstujeme v rodině, jsou nejpřirozenější vztahy v životě člověka. Existuje mnoho faktorů, které je ovlivňují, mezi nejčastější patří sociální a ekonomické postavení rodiny, role jednotlivců v rodině, společné soužití více generací a také to, jaké hodnoty členové rodiny zastávají. Mezi nejpozitivnější mezigenerační vazbu se řadí vazba mezi matkou a jejím dítětem, která v období puberty projde zkouškou, kdy se dítě proti rodičům pobouří. Protipólem jsou vztahy mezi seniory, kteří většinou prosazují svou autoritu, a střední generací. (Ort, 2004)

Pozitivní mezigenerační vztahy mají velký význam pro děti, seniory i společnost. Někdy se stává, že vztah mezi vnoučaty a prarodiči má zásadní význam. Oproti rodičům, kteří jsou ve většině ohledů mnohem náročnější, jsou prarodiče výrazně vlídnějšími průvodci dětstvím, dokonce i dovolí nějakou tu nezbednost a také korigují rozzlobené rodiče. Jak již víme, dítě ke svému duševnímu rozvoji potřebuje jak klasické výchovné prostředky, také, a to zejména, potřebuje laskavé doprovázení svých snů, fantazie, ale i obav. I v tomto případě toto dokážou prarodiče lépe než rodiče, jelikož je od toho nezdržuje příliš práce, mají více času, který ochotně věnují vyprávění si s vnoučaty. Jelikož čas, který si na ně udělají, patří jen jim. Prarodiče také bývají velkorysejší, co se týče posuzování slabostí, rozmarů a celkově osobnosti dítěte, jelikož jim samým ubývají síly, tak jsou v tomto směru mnohem shovívavější. Prostřednictvím vyprávění spojují děti s minulými generacemi, s rodinou, s historií. Do dětské duše vnášejí vřelost (Hauser-Shöner, 1996).

Prarodiče mají hlavní roli zejména v tom, že pomáhají svým dětem a zároveň dávají radost vnoučatům a také je někdy rozmazlují (Loweová, 2008).

1.5 Ageismus

Tento pojem byl poprvé použit ve druhé polovině 20. století, a to v souvislosti s diskriminací starších lidí. Pojem ageismus je vyvozen od slova age = věk. Toto slovo se do češtiny nepřekládá a znamená společenský předsudek orientovaný na stáří. Tento pojem jako první použil Robert Butler, americký psychiatr a gerontolog. (Tošnerová, 2002).

V současné době je pojem ageismus definován mnohem více do hloubky. Palmore (1990) v práci „Ageism: Negative and Positive“ uvedl, že tento pojem zahrnuje kromě předsudků a negativních představ o starých lidech také diskriminační projevy vůči starším lidem.

Také Tošnerová (2002) upozorňuje na projevy diskriminace, které mohou být jasné, nebo znatelné až v podtextu. Uvádí, že jsou to vesměs výroky a postoje, které nemají pravdivý základ, avšak se zdáním, že v jádru jsou pravdivé.

O nejkompexnější definici se pokusila Vidovičová (2008) definovala jej „...jako ideologii založenou na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovanou skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité generaci“.

Výše zmínění autoři mluví o diskriminaci na základě věku, shodují se, že jde ve většině případů o neopodstatněné postoje. Z uvedených názorů je patrné, že předsudky se netýkají jen nejstarší generace, že jde o negativní názory směřované jedné generaci.

Můžeme vidět značné rozdíly mezi generacemi, co někdo vnímá jako standardní normu, pro druhého může být nepřijatelné, staromódní. Z těchto střetů názorů pak snadno vzejde mezigenerační nepochopení a konflikty.

Haškovcová (2012) ve své knize uvádí, že mladí lidé mají pozitivní vztahy k seniorům ve své rodině, nikoliv ke starším ve svém okolí, o ně se příliš nezajímají. Většina z nich ví, že by ke starším lidem měla chovat úctu, respekt, bohužel realita bývá jiná. Nejen odlišný životní styl, ale i překroucené hodnoty a rozdílné postoje k životu vedou k projevům opovržení, podceňování, někdy až k agresi vůči seniorům.

Také výzkum Evy Stiborové (2008), jenž měl zjistit, jak děti a mládež vidí seniory, poukazuje na to, že pokud děti a mladí mluví o svých prarodičích, jsou více shovívaví, než když se jedná o jiné seniory. Ve výzkumu bylo zjištěno, že tři čtvrtiny z dotazovaných čtyř tisíc dětí se k pečování a kontaktu se seniory nestaví pozitivně, dokonce by je umístily do domova pro seniory. Na adresu nejstarší generace uvádí přejaté ageismy, jako že senioři chodí jen do supermarketu, kde jsou bezohlední a zdržují, v hromadném dopravním

prostředku si vynucují místo, jsou hluchí a pomalí. Dle autorky projektu jsou tyto informace dětmi přijaté ze zevnějšího prostředí, přímou zkušenost s výše uvedeným chováním má jen menšina z nich.

Zmíněné příklady nám tedy ukazují, že je potřeba probudit v dětech a mladých lidech toleranci a respekt i vůči cizím seniorům v naší společnosti, nejen ve své bezprostřední blízkosti.

Jako nejčastější zdroje ageismu Tamara Tošnerová (2002) uvádí:

Strach ze smrti - smrt je v dnešní době brána jako nepřítel. Stáří v nás vzbuzuje strach, protože jsme začali stáří vnímat jako synonymum smrti, která již není vnímána jako součást života, že život pomalu plyne a končí smrtí. Ve východních zemích je smrt takto vnímána. Díky vyspělé medicíně se příliš se smrtí v mladších etapách nesetkáváme, prodloužila se délka života, smrt je spjata jen se stářím.

Důraz na mládí a fyzickou krásu – když není stáří úplně ignorované, tak pokud je nějakým způsobem zobrazováno, je to velmi často v negativním smyslu. To, že je upřednostňované mládí, je ovlivněno jednak tím, jak je stáří pojímáno, ale i tím, jak staří vnímají sami sebe.

Produktivita těsně spojená s ekonomickým potenciálem – společnost děti a seniory vnímá jako neproduktivní. Avšak děti jsou oproti seniorům bráni jako budoucí finanční investice, senioři naopak jsou vnímáni jako závazek, jako někdo, koho musíme živit. Tím, že odejdou do starobního důchodu, už nejsou bráni jako ekonomicky prospěšní, a tím jsou znehodnocováni.

Způsob, jak je zjišťován skutečný stav společnosti vedoucí k ageismu – gerontologické studie prováděné v Americe, probíhající hlavně v různých pomáhajících profesích, posílily negativní pohled na stáří. Je důležité zmínit, že tyto studie probíhaly pouze v institucionálních zařízeních, kde však je umístěno pouze 5% populace starší 65 let.

Zmíněné zdroje ageismů doplňuje Dučaiová (2017), uvádí ještě několik zdrojů: „věková segregace – oddělení věkových skupin ve společnosti, historická změna statusu stáří – nízký sociální status starších osob, nevhodné paradigma věku – negativní obraz stáří ve

společnosti, jazyk, média, kultura – nevhodné pojmenování starých lidí, samotný demografický vývoj.“

Zmíněné autorky se shodují, že celkově ageismy ovlivňují média. Televizní hlasatelky nebývají starší 60 let, pokud je v médiích zmiňováno stáří, tak vesměs negativně, například poukazují na to, že ve stáří, vše bolí a neobejdete se bez léků. Celkově je v médiích upřednostňován kult mládí.

2 MEZIGENERAČNÍ UČENÍ

Tento pojem je velmi otevřený, avšak je z něj patrné, že se jedná o učení mezi dvěma a více generacemi, které se vzájemně nevědomě, ale i vědomě ovlivňují a různými způsoby na sebe působí. Zaměříme se na přirozené učení v rodině a na vědomé učení pomocí mezigeneračních programů ve školách.

2.1 Definice mezigeneračního učení

Již malé miminko se učí od nejbližších nápodobou a není tomu jinak ani u starších jedinců a mladých. Rabušicová a kol. (2016) uvádí, že učení mezi generacemi je nejpřirozenější a probíhá s jistými specifiky po celý život. Zkušenosti si předáváme v různých situacích, prostředích a při aktivitách všeho druhu.

Pojem mezigeneračního učení Hatton-Yeo (2008, in Rabušicová et al., 2016) vysvětluje jako proces, během něhož jedinci, jež jsou různě staří, získávají vědomosti, osvojují si různé dovednosti, získávají cenné hodnoty a postoje, které využívají pro svůj život. „Vztáhneme-li tuto definici mezigeneračního učení k obvyklým kategoriím učení, můžeme konstatovat, že se jedná jak o učení záměrné, tak nezáměrné, jak vědomé, tak nevědomé, dále senzomotorické, verbálně kognitivní, či sociální učení, celoživotní a všeživotní, formální, neformální a informální.“ (Rabušicová et al., s. 17, 2016) Toto vysvětlení se však vztahuje spíše na informální celoživotní učení obecně, ne přímo na učení mezi generacemi.

Budeme-li brát mezigenerační učení jako normativní pojem, považujeme ho za žádoucí stav nebo proces, k němuž by účastníci nějakého konkrétního vzdělávacího programu měli směřovat (Rabušicová et al., 2016). Fisher (2008, s. 8., in Rabušicová et al., 2016) v tomto smyslu uvažuje o mezigeneračním učení jako o postupu, jehož cílem je skrze cílevědomé a vzájemně prospěšné aktivity podpořit vzájemný respekt a porozumění mezi různými generacemi.

Zajímavý pohled na mezigenerační učení mají Ramon a Turrini (2008 in Rabušicová et al., 2010), jsou názoru, že mezigenerační učení je jen moderní název pro proces dědictví, který probíhal od dávných dob. Starší generace přenášela sociální znalosti a dovednosti

prostřednictvím mnoha způsobů na generaci mladší. Ústní předávání příběhů hrálo významnou roli, zaručovalo přežití celé společnosti. Tento způsob zachování a předávání životně nezbytných informací byl později nahrazen písemným záznamem. Výhodné bylo, že oslovil více lidí, avšak mezigenerační sdílení se postupně vytrácelo. V současné době, kdy je velký rozmach technických a komunikačních technologií, je mezigenerační učení chápáno jen jednostranně, jako předávání zkušeností a znalostí mladších generací ke starším a to jako pomoc pro zvládnání života v moderní informační technologii. Vylučuje se tak působení generací navzájem, které bychom však neměli opomíjet.

Základní rozdíl mezigeneračního učení od ostatních typů učení je takový, že je zaměřené na učení účastníků, kteří jsou z rozdílných generací. A to z generací vedle sebe, až ob dvě generace od sebe (Rabušicová et al., 2009).

Mezigenerační učení se dělí podle různých kritérií. Přiblížíme si dělení dle Rabušicové a kol. (2011), která ho dělí na 3 typy. Informální učení, tím je myšlena společná činnost, na které se podílí děti, prarodiče, případně rodiče, například společná návštěva zoologické zahrady. Neformální učení mezi generacemi je učení prostřednictvím různých programů pro děti, jejich prarodiče a rodiče. Poslední je učení z pohledu rodinného života, kdy dochází k všestrannému předávání různých zkušeností, postojů a hodnot.

Další zajímavé rozdělení uvádí Siebert a Seidlová (in Schmidt-Hertha, 2014, in Rabušicová et al., 2016) na „**učení jeden od druhého**“, kdy uvádí, že nejtypičtějším místem pro toto učení je škola, kdy starší učitelé učí žáky, či studenty. Při vzdělávání dospělých osob může být naopak lektor či učitel mladší než vzdělávající se osoby. Dalším typem je „**učení společně**“, kdy zdrojem učení je odlišný generační výhled, vycházející z toho, že účastníci programů do něj vnášejí svou zkušenost a znalosti ovlivněné rozdílným generačním věkem. Poslední a mezigeneračnímu učení nejbližší je „**učení jeden o druhém**“, kdy se generační perspektiva stává přímou součástí vzdělávacího obsahu, podmínky učení jsou utvářené takovým způsobem, aby poskytovala příležitosti učit se o rozdílných pohledech dané generace, předávat si vzájemně různé postoje a hodnoty, učit se vzájemnému respektu.

I přes fakt, že mezigenerační učení je v současné době fenoménem edukační reality, tak v České republice zatím není v dostatečné míře objasněno a je jen málo výzkumů na toto téma (Průcha, 2008). Nalezneme zde spíše nabídku různých mezigeneračních programů, či vzdělávací neformální kurzy (Rabušicová et al., 2011). V zahraničí (např. Velká Británie, Německo, USA) se tomuto tématu věnují tzv. mezigenerační studia. Proměna tradiční rodiny a z toho vyplývající změny ve vztazích mezi generacemi vyvolaly zájem o bližší zkoumání této problematiky. (Rabušicová et al., 2009).

Shrňme-li si výše uvedené, tak můžeme říct, že o mezigenerační učení jde vždy, pokud jeho účastníci jsou každý jiného věku. Autoři se shodují, že jde o nejpřirozenější a kontinuální proces, kdy nejvýznamnější je ústní předávání zkušeností, protože jediné tak dochází k mezigenerační komunikaci. Jak většina autorů zmiňuje, při mezigeneračním učení by měl být kladen důraz zejména na podporu vzájemného respektu a pochopení.

2.2 Mezigenerační učení v rodině

Rodina je základním kamenem pro učení každého jedince. Lidské učení je kontinuální a nikdy nekončící jev, rodina je místem, kde se stále učíme velké množství věcí od všech členů. Učení v rodině je nadřazeným pojmem mezigeneračního učení, protože učit se můžeme od stejně starých členů rodiny - sourozenců, partnerů, tomu říkáme učení vrstevnické, či učení mezigenerační, to je druhý typ, kdy se od sebe učí dvě generace navzájem (Rabušicová et al., 2010).

Rabušicová a kol. (2010, s. 93) učení v rodině definují jako „proces, skrze který členové rodiny jakéhokoliv věku získávají dovednosti a znalosti a vytvářejí si postoje a hodnoty, a to z denních zkušeností, při různých příležitostech, od všech generací v rodině“.

Toto učení, jak již bylo zmíněno, probíhá po celý život, globálně se prodlužuje délka života, která celý proces zásadně ovlivňuje. Ve společnosti je mnohem více starších lidí, vzniká tak více možností pro dlouhodobější mezigenerační vztahy. Pravidlem také již není, že tyto hlubší vazby vznikají jen v rodině, která žije společně. Zároveň však vlivem individualizace a variability rodinného života dochází v jisté míře i ke snížení mezigeneračního sdílení (Možný, 2006).

Je důležité zmínit, že mezigenerační soužití v rodině nabízí učení nejen dětem, ale i dospělým. Klevetová a Dlabalová (2008) říkají, že jde o vzájemné obohacování. Prarodiče předávají svým dětem informace a výchovné postupy, které jsou pro ně přínosné, zároveň se senioři cítí užitečně a mají pocit, že jsou stále potřební.

Vzájemnému obohacování se věnují i Rabušicová a kol. (2011), kteří obohacování přímo spojují s mezigeneračním učením. Vysvětlují, že obohacování je učení, které se za účasti různých jevů a činností všech zúčastněných generací uskutečňuje ve specifických situacích života rodiny. Z toho vyplývá, že proces vzájemného učení zahrnuje všechny rodinné příslušníky.

Například Šulová (2010) uvádí, že rodinné učení je podstatné pro osvojování sociálních rolí. A právě prarodiče jsou dle autorky důležití pro snadnější pochopení náhledů na různé životní situace, vnoučatům poskytnou komplexnější hledisko, zároveň senioři děti učí pochopení světa a jeho kontinuity.

Také Hauser-Schönerová (1996) zmiňuje sociální význam rodiny. Z mezigeneračního hlediska tvrdí, že se děti učí prosociálnímu chování. Vyzdvihuje význam vzájemnosti, děti si ji mimo jiné osvojují hlavně skrze učení od starých, ale samozřejmě i naopak.

Je zřejmé, že nejdůležitější pro kladné vnímání seniorů je rodina. Prostřednictvím mezigeneračního učení v rodině se děti učí zásadním věcem, jako úctě a toleranci nejen k prarodičům, ale také prosociálnímu chování. Významné jsou vzory sociálních rolí. V rodině přebíráme také důležité hodnoty, které zásadně ovlivňují přijímání stáří jako součást života, a vzájemné učení do jisté míry probíhá u všech členů rodiny.

2.3 Mezigenerační učení ve škole

Tallová (2020) uvádí, že kladné vnímání nejstarších osob společnosti je nutné podporovat již od útlého věku dětí. Proto je důležité, aby tyto dvě věkově rozdílné skupiny společně trávily čas. Vhodnou možností mohou být různé aktivity, které povedou k pochopení procesu stárnutí, potřeb seniorů a podpoří toleranci, zároveň seniorům nabídnou pohled na dnešní dětský svět a dojde k lepšímu pochopení na obou stranách.

Velký důraz na mezigenerační vztahy můžeme zaznamenat v Národním akčním plánu podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (2013, s. 27). I zde je poznamenáno, že „pozitivní postoje k problematice stáří a stárnutí je nezbytné formovat od nejútlejšího věku výchovou v rodině a ve školském vzdělávacím systému“. Upozorňují na to, že i zaměstnavatelé by měli pozitivně uchopit mezigenerační spolupráci na pracovišti, například využitím mentoringu.

Stejného názoru jsou autoři Čeledová, Kalvach a Čevela (2016, in Tallová, 2018), kteří zmiňují, že podporu kladného vztahu mezi mladou generací a seniory je nutné zahájit již od útlého věku dětí.

Podpora mezigeneračních vztahů je ukotvená i v rámcových vzdělávacích programech. V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je mimo jiné uvedeno: „Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému, osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navozování a rozvíjení vztahů k druhým lidem, posilování prosociálního chování k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)...“ (RPP PV, 2021, s. 23). To je jen krátký výčet dílčích vzdělávacích cílů z jedné oblasti.

Zůstaneme-li u RVP PV (2021), můžeme také zmínit vzdělávací nabídku, která nás přímo nabádá k tomu, abychom zařazovali činnosti vedoucí k podpoře a uvědomování si vztahů mezi lidmi jako je přátelství, úcta ke stáří apod.

Vhodnou příležitostí jak rozvíjet kladné vztahy mezi generacemi jak s prarodiči, ale i ostatními seniory, je zařazení dílčích projektů na toto téma do školních vzdělávacích programů, popřípadě třídních vzdělávacích programů.

2.4 Mezigenerační programy

Mezigenerační programy začaly vznikat zejména díky společenským změnám, které od sebe začaly oddalovat mladší a starší generace. V zahraničí se první programy na podporu vztahů mezi generacemi začaly objevovat již v 60. letech minulém století, kdy byla prvotně vnímána změna v rodinách. Postupem času, s nástupem moderní doby a různých technologií, se tzv. generační propast začala stále více prohlubovat a šířit se z rodinného prostředí do široké společnosti. (Kamanová et al., 2016)

Jsou to programy, které cíleně vedou k mezigeneračnímu učení. Velký rozmach těchto programů je vidět zatím více v zahraničí, kde jsou vnímány jako prostředek pro kontinuální a cílevědomé výměny zdrojů a učení mezi generacemi. Jejich vznik je podmíněn zejména za účelem boření oboustranných stereotypů, na podporu vzájemné důvěry (Cherri, 2008, in Kamanová et al., 2016)

Také Čeledová, Kalvach a Čevela (2016, in Tallová, 2020) upozorňují na pestrost zvolených aktivit, které na jedné straně povedou k pochopení procesu stárnutí, nastíní potřeby lidí v seniorském věku a na straně druhé to budou aktivity, které seniorům ukážou dnešní podobu dětského světa, a tak dosáhnou pochopení na obou stranách.

Americká organizace The National Council on Aging vymezuje mezigenerační programy jako „aktivity, při nichž dochází ke zvyšování spolupráce a výměnám mezi dvěma různými generacemi“. Organizace také uvádí, že aktivity a projekty jsou uskutečňovány záměrně, aby různé generace spojovaly a umožňovaly tak vzájemné sdílení, což je pro mezigenerační programy zásadní. (Newman 2008, in Kamanová et al., 2016, s. 45)

U nás se mezigenerační programy teprve začínají rozvíjet, v současné době jich je dostatečné množství, aby mohly být rozdělené na různé typy. Dělit je můžeme dle obsahu, cílové skupiny, účelu a také místa konání. Dle obsahu máme mezigenerační programy kulturní, kdy se dvě generace společně účastní výtvarné, či hudební aktivity, praktické umělecké dílny apod. Druhým typem jsou programy s orientací podpůrnou a sociální, tyto programy se zaměřují zejména na integraci seniorů do společnosti, zaměřují se také na podporu rodin při výchově dětí. Třetím typem jsou mezigenerační

programy vzdělávací, kdy jedna generace učí druhou, například žáci druhého stupně základní školy učí seniory základnímu ovládní počítače, nebo si vzájemně předávají recepty v kuchyni. (Kamanová et al., 2016).

Dělení podle cílové skupiny obsahuje tři základní dělení. Mezigenerační programy, kdy v popředí je generace seniorů, která zastupuje funkci náhradního prarodiče. V druhém typu naopak hlavní roli má mladší generace, nejčastěji tak fungují dobrovolníci v domovech pro seniory, kde starším pomáhají s běžnými úkony, můžou jim číst, či je doprovázet na procházce. Posledním typem mezigeneračních programů dělených dle cílové skupiny jsou programy, kdy jsou obě skupiny rovnocenně zapojeny do nějaké aktivity (Kamanová et al., 2016). Je důležité zmínit, že typy, kdy jedna generace nabízí službu druhé, je samozřejmě oboustranně prospěšná a těžší z ní pozitivně všichni účastníci, tato dělení slouží jen pro kategorizaci mezigeneračních programů (Kaplan, 2001).

S výše zmíněným rozdělením koresponduje dělení, které navrhli autoři Herrmann, Sipsas-Herrmann, Stafford a Herrmann (2005). Jejich návrh dělí mezigenerační programy dle interakce, tři typy jsou totožné s dělením podle cílové skupiny dle Kamanové a kol. (2016), přidávají však ještě jeden typ programů, kdy jsou senioři a děti, či mládež svou spoluprací prospěšní společnosti.

Mezigenerační projekty mohou být různého časového rázu. Zařazené mohou být jednorázové aktivity, ale také pravidelné setkávání ať už každý týden, či jednou měsíčně. Aktivity v programech by měly být vždy promyšlené a vhodně volené pro danou věkovou kategorii dětí, zároveň musíme myslet na odlišné potřeby účastníků v seniorském věku (Horáková et al., 2014, in Tallová, 2020).

Celkově z výše zmíněného můžeme říct, že mezigenerační programy jsou účelové, mají ideálně vymýtit zažitá stereotypy, ageismy. Přínosné by měly být pro všechny zúčastněné, měly by umožnit prostor pro komunikaci, oboustranné předávání zkušeností, měly by vést k vzájemnému respektu a úctě. Mezigenerační programy se dělí mnoha způsoby, zásadní je vždy věková skupina a zaměření, aby byl program dostatečně promyšlený a vhodný pro všechny zúčastněné. Při plánování je důležité promyslet časové plynutí a návaznost, kdy

můžeme volit a promýšlet jednorázové aktivity, nebo navázat dlouhodobější spolupráci a setkávání zpravidelnit.

2.4.1 Přínosy mezigeneračních programů

Rabušicová a kol. (2011) upozorňují na to, že průkopníci programů pro rozvoj mezigeneračních vztahů věří, že realizace těchto programů je prospěšná jak pro jednotlivce různých generací, tak pro celou společnost, jelikož díky tomu otevírají brány dobrovolnictví, tudíž je rozvíjen altruismus, přispívají k integraci zejména seniorů do společnosti a také mají význam pro pozitivní vztahy v rodinách.

Trojice autorů Springate, Atkinson a Martin (2008, in Rabušicová et al., 2016) upozorňují na základě analýzy programů pro rozvoj mezigeneračních vztahů mezi prarodiči a jejich vnoučaty, na důležité přínosy pro jednotlivce. Z jejich výsledků vyplývá, že obě generace vnímají mnohem více radost a sebedůvěru.

Newman (1997, in Rabušicová et al., 2016) uvádí, že u starších dochází k celkové podpoře zdraví, vnímají větší fyzickou zdatnost, dochází k podpoře kognitivních funkcí a rozhodně je vnímán kladný vliv na psychickou a emoční stránku seniorů. U mladší generace je pozitivní vliv nejvíce vnímám na jejich rostoucím sebevědomí a zisku dalších dovedností.

Kaplan (2001) se zabýval přínosem mezigeneračních programů ve školách. Uvádí, stejně jako Newman (1997), že pro seniory mají programy největší význam ze zdravotního hlediska. Bývají více aktivní, spokojení, nachází v sobě opět sebedůvěru a pocit, že jsou potřební. Mladší generace, jak uvádí, získává potřebné sociální dovednosti a setkávání se seniory má pozitivní dopad na jejich emoční vývoj. Vše zmíněné platí i v České republice, kde výzkum prováděly Rabušicová, Kamanová a Pevná (2011).

Výzkumy uvádí, že programy mají největší podíl na rozvoji přátelství a vzájemném pochopení (Springate, Atkinson a Martin, 2008, in Rabušicová et al., 2016). U starší generace dochází k lepšímu vnímání mladších generací, nalézají nová přátelství a díky tomu se snižuje jejich sociální izolace (McCallum a kolektiv, 2006, in Rabušicová et al., 2016). Goff (2004, in Rabušicová et al., 2016) dokonce uvádí velmi zásadní přínosy pro mladší generaci, kdy nabývání významné schopnosti empatie vůči seniorům a stáří, které

jsou schopni mnohem lépe pochopit. Díky setkávání se seniory je dokážou, díky vlastní zkušenosti, lépe vnímat a nepřejímají zažité stereotypy.

Význam pro komunitu vidí Springate, Atkinson a Martin (2008, in Rabušicová et al, 2016) zejména v posílení společenské soudružnosti, také vzniká užitečná síť dobrovolníků. Také Kaplan (2001, in Rabušicová et al., 2016) je názoru, že větší význam mají programy pro jednotlivce, tak největší přínos mezigeneračních programů pro společnost vidí zejména v oblasti dobrovolnictví.

Z výzkumů je tedy patrné, že zařazování mezigeneračních programů, ať už do školních vzdělávacích programů, nebo do nabídky různých organizací, má smysl, a to nejen pro jednotlivce, i když je zde vidět nejvyšší prospěch, tak pozitivní význam mají i pro celou společnost. S rostoucím věkem populace a přibývání seniorů je tedy víc než žádoucí tyto programy rozšiřovat, a to i do menších měst a vesnic, kde často žijí senioři velmi osamoceni.

2.5 Propojení s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání

Prostřednictvím aktivit a doplňkových činností se uplatňují klíčové kompetence a naplňujeme různé dílčí cíle.

A. Kompetence

Kompetence k učení – Dítě ukončující předškolní vzdělávání

- „má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije“ (RVP PV, 2021, s. 11)

Komunikativní kompetence – Dítě ukončující předškolní vzdělávání

- „se dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými, apod.)“ (RVP PV, 2021, s. 12)
- „se domlouvá gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci“ (RVP PV, 2021, s. 12)

- „komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou“ (RVP PV, 2021, s. 12)
- „průběžně rozšiřuje slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím“ (RVP PV, 2021, s. 12)

Sociální a personální kompetence – Dítě ukončující předškolní vzdělávání

- „si uvědomuje, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky“ (RVP PV, 2021, s. 12)
- „projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost“ (RVP PV, 2021, s. 12)
- „je schopno chápat, že lidé jsou různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem“ (RVP PV, 2021, s. 12)

Činnostní a občanské kompetence – Dítě ukončující předškolní vzdělávání

- „se zajímá o druhé i o to, co se kolem děje; je otevřené aktuálnímu dění“ (RVP PV, 2021, s. 13)
- „si uvědomuje svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu“ (RVP PV, 2021, s. 13)
- „ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit“ (RVP PV, 2021, s. 13)

B. Vzdělávací oblasti

Dítě a jeho tělo – prostřednictvím projektů a dílčích aktivit naplňujeme například tyto cíle:

- „rozvoj fyzické a psychické zdatnosti“ (RVP PV, 2021, s. 15)

Dítě a jeho psychika – v souvislosti s mezigeneračními programy můžeme naplňovat například tyto cíle:

- „rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu“ (RVP PV, 2021, s. 17)
- „rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat“ (RVP PV, 2021, s. 21)
- snížení ostychu při komunikaci s cizí osobou
- respektování pravidel při konverzaci
- rozvoj slovní zásoby

Dítě a ten druhý – Interpersonální cíle naplňujeme například tyto:

- „seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému“ (RVP PV, 2021, s. 23)
- „osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahu dítěte k druhým lidem“ (RVP PV, 2021, s. 23)
- „vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)“ (RVP PV, 2021, s. 23)
- „rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních“ (RVP PV, 2021, s. 23)

Dítě a společnost – V sociálně-kulturní oblasti můžeme prostřednictvím mezigeneračních programů rozvíjet:

- „poznávání pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, porozumění základním projevům neverbální komunikace obvyklým v tomto prostředí“ (RVP PV, 2021, s. 25)
- „vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách“ (RVP PV, 2021, s. 25)
- rozvoj prosociálního chápání, vnímání citových prožitků a nálad ostatních

Dítě a svět – V této oblasti naplňujeme například tyto cíle:

- „rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám“ (RVP PV, 2021, s. 28)
- chápat, že změny jsou přirozené a samozřejmé, umět na ně vhodně reagovat

3 NÁVRH AKTIVIT PRO PODPORU MEZIGENERAČNÍCH VZTAHŮ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

V této části bakalářské práce je představen návrh spolupráce mateřské školy se seniory a to buď přímo v organizaci pro seniory, či s prarodiči dětí. Při rozdělení činností jsem vycházela z typů mezigeneračních programů, které jsou uvedené v kapitole „Mezigenerační programy“ a z mých existujících zkušeností. Využila jsem také analýzy spolupráce, kterou mají mateřské školy uvedené na webových stránkách.

3.1 Spolupráce s pečovatelským domem, domovem pro seniory

Z praxe vím, že navázat spolupráci s těmito zařízeními pro seniory bývá za určitých podmínek snadné, vedení má většinou snahu podpořit setkávání různě starých generací s těmi nejstaršími. Může jít jak o jednorázová setkání, či o pravidelné sdílení společného času.

Jednorázová setkání: - mohou probíhat nahodile bez řádu, třeba jen v určité období v roce.

- besídky pro seniory
- čtení v mateřské škole
- společná aktivita (tvoření, malování, deskové hry, procházka se zdatnějšími seniory)

Pravidelné setkávání – nastavení pravidelné spolupráce, počet setkání dle domluvy, lze například se sejít jednou měsíčně, senioři mohou pravidelně navštěvovat mateřskou školu

- pravidelné čtení v MŠ, příprava různých aktivit (tradiční tvoření a řemesla, zajímavý koníček apod.
- pravidelné společné aktivity (tvoření, hraní deskových i jiných her, hudební chvílky, prohlížení knih a časopisů, fotografií – rozhovory o rodině, mládí seniorů,...) – myslím si, že v rámci získání důvěry a navázání bližšího kontaktu, zejména ze

strany dětí, by bylo ideální, aby docházelo k setkávání stále stejného seniora s dítětem, nebo stejných skupin seniorů a dětí.

- Společné výlety – procházky v místě, zorganizování společného výletu

3.2 Spolupráce se senior pointem

Tato centra pro seniory se nacházejí jen v některých městech, nabízejí různé aktivity od vzdělávacích workshopů, výletů, až po kluby z různým zaměřením. Zde může dojít k navázání spolupráce. Většinou se zapojují aktivnější senioři, proto může být nabídka pestřejší.

- příprava programu pro děti z mateřské školy a seniory – například environmentální procházka v okolí, zaměřená na poznávání a sběr rostlin, následné vytvoření herbáře. Zorganizování společného výletu do zoologické zahrady.
- Navázání spolupráce s konkrétními seniory

3.3 Oslovení k bližší spolupráci prarodiče nebo seniory v okolí

Ne všude se domov pro seniory, domov s pečovatelskou službou, či senior point nachází. Oslovit seniory ke spolupráci s mateřskou školou nemusí být proto tak snadné, ale lze se zeptat prarodičů dětí, samy učitelky se mohou zeptat seniorů ve svém okolí, nabídnout jim možnost přijít do mateřské školy.

3.4 Aktivity s prarodiči dětí

Čtení v mateřské školy

- Pravidelné čtení prarodičů jednou týdně (vytvoření pořadníku/střídání stálých čtenářů)
- Nárazové čtení prarodičů v daném časovém úseku (například v rámci projektu Celé Česko čte dětem, týden knihoven, nebo vlastní třídní projekt)

Hrací odpoledne s prarodiči

- Organizace jednoho odpoledne, kdy senioři navštíví svá vnoučata v mateřské škole a stráví zde společný čas. Děti jim ukážou, s čím si rády hrají, co je baví, nabídnuté bude i jednoduché tvoření, malování, modelování, činnosti, které děti běžně dělají, hrát společenské hry

Tvořivé odpoledne na zahradě

- Vyrábění z přírodnin, jednoduchá stanoviště se společným úkolem
- Společné zvelebování užitkových i okrasných záhonů (pokud na školní zahradě jsou)
- Společné vysazení květiny, o kterou by se poté dítě staralo

Profese, zajímavé hobby, zapojení do chodu mateřské školy

Podpořit mezigenerační vztahy lze i prostřednictvím představení, například:

- Profesí, které prarodiče vykonávají nebo vykonávaly v rámci tematického celku
- Ukázkou zajímavých hobby, kterými si senioři krátí čas (vyšívání, paličkování, včelařství, řezbářství apod.)
- Umožněním účastnit se a obohatit program o znalosti a dovednosti seniorů k danému tématu

Měsíční výzvy

- Každý měsíc vymyslet tři až čtyři výzvy (například upéct s babičkou buchtu, pomoci dědečkovi na zahradce, vzít prarodiče na hřiště), které by byly na bázi dobrovolnosti. Výzvy by byly tvořené tak, aby si každý mohl alespoň jednu vybrat (ne všichni mají zahradku apod.) Děti by mohly nosit fotografie, případně je zaslat učitelkám, společně by si o tom mohli vyprávět, mohla by se tvořit nástěnka.
- Ne každé dítě je v pravidelném kontaktu s prarodiči, nebo prarodiče vůbec nemají, proto samozřejmě výzvy můžeme uskutečňovat s rodiči, či náhradním prarodičem, či babičkou na hlídání.

Obohacení stávajících aktivit o společný čas s prarodiči

- Každá mateřská škola má své speciální aktivity, ať už nějaké oslavy, či jiná setkání, kromě rodičů je možné v pozvánkách zmínit i prarodiče, dotkneme se tak všech tří generací a mezigenerační vztahy tak podpoříme maximálně.
- Vánoční besídky, besídky pro maminky – na tyto besídky, pokud nám to umožňuje prostor, můžeme pozvat i prarodiče, babičky v případě besídky pro maminky. Tato setkání můžeme obohatit o volnější společný program, kdy se všichni zúčastnění v mateřské škole zdrží. Může být nabídnuto malé občerstvení, hrací koutky, kde děti své nejbližší seznámí s hračkami a pomůckami, či si jen společně vypijí čaj nebo namalují obrázek.

Toto je jen krátký výčet možností, jak podpořit vztahy mezi seniory a dětmi. Učitelky volí aktivity podle aktuální skupiny dětí, je potřeba zohledňovat fyzickou zdatnost účastněných seniorů, někdy je potřeba volit pasivnější aktivity. Je potřeba komunikace s vedením domovů pro seniory, či samotnými seniory, zajímat se, o co by měli zájem. Může se využít i jednoduchý dotazník a z něj vycházet pro další plánování.

Při zařazování aktivit s prarodiči je potřeba dbát na to, že ne každý prarodiče má, či bydlí daleko, nebo nemá možnost se zúčastnit, dopředu se o tom s dětmi bavit, že je to v pořádku, že nemusí být smutní, že můžou přijít s rodiči, či tetou, individuálně hledat alternativy.

4 REALIZACE AKTIVIT PRO PODPORU MEZIGENERAČNÍCH VZTAHŮ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

V této části práce je přiblížen projekt, který byl realizován v mateřské škole v Soběslavi. Vycházela jsem z rozdělení mezigeneračních programů (2.3.1), využila jsem dělení dle cílové skupiny a aktivity naplánovala tak, aby jedna byla od seniorů pro děti, druhá od dětí pro seniory a poslední společná spolupráce obou generací.

4.1 Cíl projektu

Cílem projektu bylo podpořit vzájemné vztahy mezi dětmi a jejich prarodiči. Prohloubit vzájemné pochopení, toleranci, komunikaci a zároveň zrušit bariéry a předsudky, které mladá, ale i stará generace má. Vedlejšími cíly do jisté míry byla angažovanost generace prostřední, která zásadním způsobem vztah nejmladší a nejstarší generace ovlivňuje, a také určitá diagnostika rodinného prostředí dětí.

4.2 Cílová skupina

Cílovou skupinou byly předškolní děti z mateřské školy městského rázu a jejich prarodiče. Tato mateřská škola je jednou ze dvou z mateřských škol ve městě Soběslav. Je umístěna u sídliště, avšak blízké okolí nabízí jak přírodu k jejímu zkoumání, tak centrum k poznávání běžného života. Mateřská škola je specifická svým fungováním, má šest dvoutřídek, kdy v každé dvoutřídce je kolem 39 dětí. Pracují zde čtyři učitelky, kterým navazují směny, tak aby bylo maximálně zajištěno bezpečí dětí a maximální individuálnost. Součástí každé dvojtřídky je provozní pracovnice, která se stará o čistotu tříd, umývárny a šatny, případně asistenti pedagoga, či školní asistenti. Součástí je také jedna malá třída, kde je 16 dětí, které potřebují menší kolektiv pro svůj rozvoj, zde je s nimi jedna učitelka. Dostatek personálu na třídě umožňuje, že se na většinu činností, i na vycházky, děti dělí na dvě poloviny. Toto fungování je výhodné pro individuální práci s dětmi. Mateřskou školu obklopuje rozsáhlá zahrada, která nabízí dostatek prostoru pro všechny velké třídy. Zde se nachází prolézačky pískoviště, dopravní hřiště, venkovní učebna, dílna a kuchyňky, také jsou zde užitkové záhony, o které pečují děti s učitelkami, ovocné stromy, kanadské

borůvky, bylinková zahrádka, kterou využívají naše kuchařky. Na zahradě je i velké ohniště, kde se mohou pořádat setkání různého charakteru.

4.3 Zabezpečení projektu

Aby celý projekt proběhl hladce, bylo třeba dopředu ošetřit několik věcí, zásadní je personální, materiální a technické zabezpečení.

Materiální zabezpečení

Základním materiálním zabezpečením jsou stoly, židle, prodlužovačky na elektrický proud ale také další pomůcky specifické pro každou dílčí aktivitu, např. fóliové desky, výtvarné potřeby, papíry, čtvrtky, fotografie, suroviny a pomůcky na pečení apod. Vše bude poskytnuto mateřskou školou.

Technické zabezpečení projektu

Většina aktivit bude probíhat v prostorách zelené třídy v Mateřské škole Duha. K dispozici máme tři třídy, dvě místnosti s kobercem a mezi nimi je třída se stoly a židlemi. Ke třídě přiléhá kuchyňka s veškerým technickým vybavením (sporák, trouba, myčka, rychlovarná konvice).

Personální zabezpečení

Při realizaci projektu je potřeba zajistit maximální bezpečnost. Personální podporou při realizaci byli pedagogové a asistenti zelené třídy.

Ochrana osobních údajů

Abych respektovala ochranu osobních údajů, jsou všechna jména v práci změněna. Většina aktivit byla fotografována, souhlas s fotografováním a případnou publikaci fotografií v bakalářské práci, mám od všech účastníků. Fotografování a zveřejnění fotografií dětí je ošetřené v rámci mateřské školy.

4.4 Časový harmonogram

Pro realizaci projektu byl využit předvánoční čas, kdy se uskutečnily tři aktivity, jedna aktivita byla přesunutá do domácího prostředí, poslední byla realizována v lednu.

V prvním adventním týdnu nás navštěvovali prarodiče, kteří nás obohatili četbou oblíbené knihy, či vlastním vyprávěním. Navázali jsme další aktivitou, na kterou se těší celá rodina, a děti se na ní pilně připravují. Byla to vánoční besídka s posezením a poté vystoupení pro nejstarší generaci v blízkém domově pro seniory.

S ohledem na dnešní dobu, kdy většina prarodičů je v zaměstnání, či bydlí daleko od svých vnoučat a nemůže se účastnit různých setkání v mateřské škole, ale děti s nimi tráví společný čas o víkendu, prázdninách, byla jedna aktivita přenesena do domácího prostředí. Poté jsme sešli s dětmi ve třídě a o všem si popovídali a zhodnotili.

4.5 Realizované aktivity

Projekt je rozdělený na pět klíčových aktivit a doplňujících aktivit, které se uskutečnily v prostorách mateřské školy, v domově pro seniory a v domácím prostředí. Časová dotace byla plánována dle individuálních potřeb, nebyla přesně stanovena. Je zde popsán průběh aktivit, cíle a výstupy, případné změny a překážky, které jsou přirozenou součástí každého projektu. Důležitou částí bude evaluace, která bude zahrnovat zpětnou vazbu od dětí a seniorů, a také zde popíšu rizika.

4.5.1 První klíčová aktivita - „Babičko, dědečku, vyprávěj“

Příprava

V prvé řadě bylo potřeba oslovit seniory, probudit v nich zájem o to, aby přišli číst dětem. Vytvořila jsem tedy ceduli na nástěnku, informace byla i na webové stránce naší třídy necelé dva týdny dopředu. Samotným babičkám a dědečkům ji měly předat i všechny děti, pro některé to je velmi těžký úkol. Doufala jsem, že se informace dostane k co nejvíce prarodičům a někdo k nám zavítá. Jak již bylo zmíněno, nabídly jsme širší časové rozmezí, v dopoledních i odpoledních hodinách, které snad umožní návštěvu více prarodičů.

Cíle

- respektovat cizí osoby a projevit úctu ke stáří;
- posilovat soustředění po delší dobu;
- seznamování a respektování pravidel chování ve vztahu k druhému;

- zapojení prarodičů do chodu třídy a podílení se na vzdělávacím programu.

Očekávané výstupy

- Uvědomovat si různé vztahy mezi lidmi, projevit úctu ke staří. (KOV RVP PV, 2012, s. 16)
- záměrně se soustředit, sledovat čtený či vyprávěný příběh;
- dodržování společenských pravidel.

Realizace

Je jisté, že se nemohly zúčastnit prarodiče všech dětí. Od začátku jsme si s dětmi říkaly, že se to za týden nedá zvládnout a někomu prarodiče prostě přijít nemohou, a je to v pořádku, přečtou si spolu pohádku, až se uvidí.

První dílčí aktivita se konala v týdnu od 28. 11. do 2. 12. 2022 v prostorách Mateřské školy Duha. První den v týdnu k nám zavítala Aničky babička, přišla krátce po obědě, všichni byli plni očekávání, jaký příběh uslyší a hlavně, že ho bude číst úplně někdo jiný než paní učitelka. Anna nám babičku nejdříve představila a její babička nám řekla, proč vybrala tuto knihu. Aničky babička ji četla svým dětem a říkala: „Je legrační, Kája je stejně starý jako děti tady, je to malý klučik a žil v době, kdy nebyly počítače a třeba dětem ukáže, že lítání po venku s prakem, je zábava.“ Možná proto, že vyprávění o Kájovi a prostředí, kde žije, je úplně jiné, děti bedlivě poslouchaly. Často při čtení používáme čtenářské kostky, ale nyní jsem nechtěla narušovat soustředění dětí a hlavně do čtení vstupovat naší návštěvě, proto jsem s otázkami počkala až po četbě. Ta mě zcela přirozeně předběhla naše návštěva, plynule pokračovala s dětmi v komunikaci. Ptala se jich, kde Kája bydlel, s kým se kamarádil,... Děti čtení bavilo, věděly toho hodně a do odpovědí zapojovaly další postřehy, za které je Aničkina babička chválila. Po aktivitě jsem se zeptala, proč se rozhodla nás navštívit. „Všimla jsem si cedule, když jsem Aničku vyzvedávala, a hned si řekla, že by se mi to líbilo. No, a když se Ančí zeptala, zda přijdu číst pohádku, že by to byla paráda, tak jsem musela a byla to paráda!“ Bylo to první milé setkání mezi generacemi.

Další čtení se konalo až ve středu. Přišla za námi v odpoledních hodinách babička Kláry. Představila se a řekla nám, že si pro nás připravila vyprávění jednoho napínavého zážitku, který prožila její maminka, když byla malá. Vyprávění bylo napínavé, malé děvče, Františka, v zimě, v zasněžené krajině, utíkala pozdě večer pro lékaře, protože jejímu bratříčkovi bylo velmi zle. „Já bych se bál tmy!“ nevydržel někdo a musel reagovat. Úžas dětí, že nebyly telefony a doktor se nemohl zavolat, ani auto nebylo běžnou součástí každé rodiny, byl velký. Po dovyprávění se naskytla chvílka pro diskuzi. Chtěla jsem vědět, co bychom udělali my dnes, když je někdo hodně nemocný. „Může se zavolat sanitka,“ „Já byl s rodiči na pohotovosti.“ „My máme doma léky, které mi dá maminka, když mi není dobře.“ Došly jsme k tomu, že dnes je vše jinak, že máme mnohem lepší možnosti, můžeme kdykoliv sednout do auta, nebo autobusu, dojet k doktorovi, zavolat mu, dojít do lékárny. Také Klářiny babičky jsem se zeptala, co ji vedlo k tomu, že k nám zavítala s tak hezkým příběhem. „Řekla mi to snacha, že máte týden čtení s prarodiči, že můžu číst nebo vyprávět. Nejdřív jsem si říkala, že asi ne, ale pak mi o tom říkala znovu, jako by mi něco chtěla naznačit. No tak jsem tady, Klárka měla velkou radost, když jsem jí řekla, že přijdu, vymýšlely jsme spolu, jakou vezmeme knihu, a já si pak vzpomněla na tento příběh, často nám ho maminka vyprávěla, hodně nám vyprávěla příběhy, na knížky jsme moc neměli.“

Ve čtvrtek nás čekala návštěva dopoledne. V devět hodin jsme se těšily na další čtení. Babička Lenky nám představila knihu „Honzíkova cesta.“ Ne všechny děti ji znají, my ji dětem nečteme, volíme spíš dnešní literaturu, která jemně řeší dnešní problematiku, ale kniha o Honzíkovi je milé vyprávění. Protože Lenčina babička je profesionál, nebylo potřeba jakkoliv zasahovat, jelikož bývalá učitelka plynule vkládala do četby otázky. Poté se dětí ptala, zda jsou o prázdninách taky u babičky a dědy. Pro mě, to byla otázka, která se hodila, měla jsem možnost už nyní poslouchat, zda děti tráví čas se svými prarodiči. „Já jo, já jo! Je to nejlepší!“ křičela jedna holčička, další zase: „My s bráchou tam jsme někdy i o víkendu, ale jen s babičkou, děda už není, s babičkou je velká sranda a dělá palačinky, lepší jak mamka.“ Rozmluvil se jeden klouček: „Stará babička jezdí k nám, ona bydlí v paneláku a u nás je to lepší, máme víc místa, a když je unavená, tak si může jít do pokoje a odpočívat, to říká mamka. A prý si nás víc užije a je s ní zábava. A za babičkou a dědou jezdíme taky, já už tam spím i víc dní, brácha ne, je malej, ale mě se to líbí.“ Všichni chtěli

mluvit, ale už jsme museli končit. Věděla jsem ale, až podobné téma budeme rozebírat v rámci další aktivity, děti se s chutí zapojí.

Kolegyni jsem při odchodu poděkovala, že začala pro mě cenou diskuzi a zeptala se jí, proč k nám zavítala. Upřímně mi řekla: „Cítila jsem trochu povinnost, když jsem tady pracovala, ale mám hlavně čas, který chci věnovat svým vnoučatům, a i toto byla krásná možnost, jak společně trávit čas. Lenka byla nadšená, když jsem řekla, že ráda přijdu. Těšila jsem se, že ji uvidím v jejím přirozeném prostředí, zároveň jsem viděla i děti, které byly na oranžové třídě a bylo to příjemné, tohle má smysl.“ Zeptala jsem se jí, v čem přesně ten smysl vidí. „Už jen v tom, že jsem ochotně našla čas sem přijít a u těch, co pracují, to vnímám ještě pozitivněji, museli se s někým domluvit, aby mohli odejít z práce, pro vnoučata to prostě dost lidí udělá, když může. Pak když se na to podívám z širšího hlediska, tak musela proběhnout komunikace s rodiči dětí a ta někdy vážne a pak vážne všechno. A pak ty děti vidíš, že babičky a dědové nejsou jen staří „morousové“, co stojí ve frontách v Penny, zjistíš, že je s nimi legrace, a hlavně je radost na ty naše dětičky koukat, jak se smějí, kolikrát co hlásí a rozumují. Já si to s nimi vždy moc užiju.“ Její slova mě potěšila, protože to hezky vystihla, včetně těch ageismů.

V pátek přišly návštěvy rovnou dvě. Štěpána babička dorazila později dopoledne a přinesla knihu, kterou má nejradši její vnuk, „Mašinka Tomáš.“ Ptala se, zda děti knížku znají, většina ano. Děti tyto příběhy baví, proto celkem zaujatě poslouchaly. Po četbě jsme Štěpánově babičce ukázali naše čtenářské kostky. Sama vytáhla první číslo otázky a společně s dětmi se dopátrala odpovědi. Pak děti vytáhly otázky ještě dvě, ale museli jsme pomalu naše setkání ukončit, abychom mohli ještě ven. Také Štěpánovy babičky jsem se ptala, co ji vedlo k tomu, že nás navštívila. „Já teď vnuka nevyzvedávala, chodil pro něj syn, ale víte, jak to je, ten mi nic neřekl, ale včera jsem pro Štěpána šla a on hned, že jedna babička jim četla knížku a že by chtěl, abych taky přišla. Tak jsem se poptala, v práci mám možnost odskočit, tak to šlo. Bohužel žádné knížky z dětství nemám, nějaké kloudné, tak jsme vzali tuhle, snad to nevadí.“ Moc jsem jí poděkovala, že i na poslední chvíli dokázala najít chvíli a přišla za námi.

Odpoledne přišla další milá návštěva, babička Jakuba, ten doslova skákal radostí, že se už konečně dočkal. Bylo nás méně, v pátek chodí více dětí po obědě domů, ale protože děti věděly, že zase přijde něčí babička, bylo jich více než obvykle. Jakubova babička přinesla mně známou knížku, „Heidi, děvčátko z hor“ tuto knížku mám ve své dětské knihovně a sama jsem byla překvapná jak stará kniha to je. Jakubova babička měla mnohem starší vydání, které sehnala, když byly její děti malé. Děti knihu neznaly. Pozorně poslouchali i kluci, i když hlavní hrdinkou bylo děvčátko, ale také její dědeček. Když přečetla dvě krásné kapitoly, použili jsme zase kostky s otázkami. Děti příběh tak zaujal, že dokázaly společně odpovědět na vše, dokonce někdo vymyslel krásný konec, který by se mu líbil. I Jakubovy babičky jsem se ptala, proč se rozhodla k nám přijít a přečíst nám pohádku. „Řekl mi tom Kubík a já bych pro ty své vnoučátka udělala, co můžu, tak jsem si moc ráda zařídila čas. Teď si ještě užijeme hezké odpoledne, než si ho vyzvednou navečer nebo možná až zítra rodiče.“ „Jóóó budeme dělat lívance a hrát člověku nezlob se!“ Bylo krásné slyšet, že už babička s vnoučkem mají krásné plány.

Obrázek 1: Čtení s prarodiči

Zdroj: Vančatová Tereza

Obrázek 2: Čtení s prarodiči

Zdroj: Vančatová Tereza

Evaluace

Aktivita podle mě byla atraktivní, zároveň nenáročná. Co se týče účasti, doufala jsem, že bude větší, 39 dětí, 5 prarodičů, to je velmi nízká účast. Do budoucna bych se ráda zamyslela nad lepší propagací, širším oslovením, možná informaci poskytnou delší dobu dopředu a věnovat tomu delší časový prostor. Na druhou stranu, se informace nejspíš dostane k prarodičům v rodinách, kde vztahy fungují minimálně v rámci nutnosti. Ráda bych ovšem nějakým způsobem, zatím nevím jakým přesně, oslovila větší množství prarodičů a hlavně dědečků, na ty bude lepší cílit zřejmě s jinou aktivitou.

Z průběhu a reakcí zúčastněných prarodičů vyplynulo, že akce byla vnímána pozitivně. Bylo evidentní, že se prarodiče zamýšleli nad výběrem knihy a pro všechny měla nějaký význam, i vyprávěný příběh. Všech pět seniorek uvedlo, že pro ně byla zásadní radostná reakce vnoučat. Některé děti byly dokonce iniciátorem a babičky jim s radostí přání splnily. Z reakce seniorek při čtení soudím, že je setkání s dětmi těšilo. Na děti reagovaly vřele, usmívaly se, celkově panovala radostná atmosféra.

Z pozdějších reakcí seniorů, kteří se ještě dva týdny po akci hlásili na čtení, že jim o tom řekly děti, můžeme soudit, že ne všude funguje spolehlivé předávání informací. V praxi si můžeme všimnout, že někdy toto předávání nefunguje dobře ani mezi rodiči, je tedy zřejmé, že některým prarodičům tato informace nebyla vůbec předána. Jak jsem již psala, bude nutné se zamyslet na oslovení, jak informaci o čtení rozšířit mezi prarodiče.

Evaluace s dětmi

S dětmi jsme si po víkendu setkávání s babičkami připomněli. Krátce jsme se snažili vzpomenout, jaké příběhy jsme slyšeli. Poslali jsme si kamínek a každý mohl říct, co se mu líbilo. „Mě se líbilo povídání o té holčičce, jak běžela pro pomoc.“ „Bylo hezké, že nám četly babičky.“ „Škoda, že nemohly moje babičky, jedna nemohla a druhé jsem zapomněl říct,“ byl smutný jeden klouček, ale dodal, že jinak se mu to líbilo. „Mně se líbilo, jak nám četla paní učitelka o tom klukovi.“ Vzpomněla si holčička na bývalou paní učitelku. „Mně se líbilo čtení od babiček, jak se na nás smály a říkala nám ta jedna, že jsme myšky. A taky

bylo dobrý, že jsme nemuseli ležet,“ pozitivně zhodnotil jeden „raubíř“, od kterého bych to vůbec nečekala.

Abychom aktivitu zhodnotili všichni, i ti méně výřeční, rozdala jsem všem barevný kousek papíru a do kruhu dala usměvavého smajlíka, neutrálního a mračícího se, a děti měly papírek přiložit ke smajlíkovi, který nejlépe vystihuje celý dojem z předešlého týdne. Mračícího se smajlíka neoznačil nikdo, neutrálního zvolily děti tři a veselého zbytek, hodnotící aktivity se účastnilo 33 dětí. Věděla jsem tedy, a to nejen z aktuálního hodnocení, ale i reakcí během průběhu a také otázek během dnů, kdy se děti ptaly, jestli přijde zase číst něčí babička, že se čtení prarodičů dětem moc líbilo. Do budoucna ho zkusíme zase zorganizovat, třeba se nám povede oslovit více seniorů, ráda bych i cizí, z pečovatelského domu. Pro dědečky zkusíme vymyslet nějaké akčnější setkání. Cíl, podpořit setkávání generací v mateřské škole, si myslím, že jsme splnili, jen se zaměříme na větší účast.

Doplňkové činnosti k dílčí aktivitě

Kniha pohádek

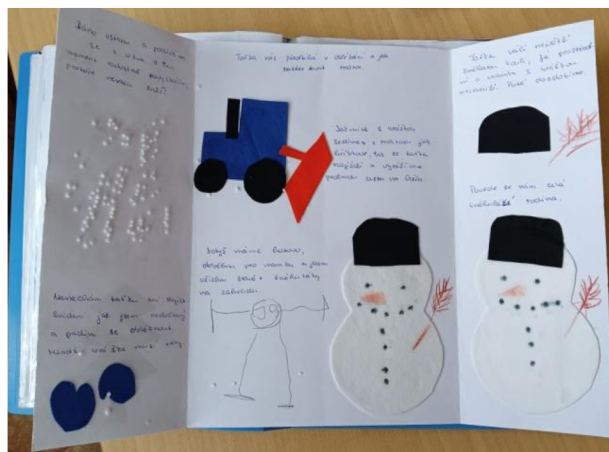
S pomocí prarodičů, případně rodičů, děti vymyslí příběh, a tak společně vytvoří knihu plnou příběhů. Každé z dětí si vymyslí jakýkoliv příběh, pohádku a s pomocí prarodiče ji přenesou na papír a děti ji mohou doplnit obrázkem. Tento úkol jsme si zadali ještě před tím, než nám začali chodit číst prarodiče. Informovali jsme o něm na nástěnce, ovšem s tím, že je to úkol dětí a že ony mají požádat nejlépe babičku, dědu nebo oba o pomoc. Na splnění měly dostatek času, příběh mohly donést nejpozději po Vánočních prázdninách. Celý měsíc jsme si to připomínali a již před Vánoci jsme měli skoro všechny příběhy, které jsme kompletovali do pevných desek. Na tuto aktivitu bylo potřeba jen každému dítěti vytisknout papír s jednoduchým začátkem, „Bylo nebylo...“ a pak už každý mohl vymyslet naprosto cokoliv a mnoho příběhů bylo opravdu vydařených. Hned v lednu jsme si každý den dva až tři příběhy přečetli různě během dne, ať už ráno před zahájením společného dne, nebo při čekání na oběd. Každý nám k příběhu ještě řekl, kdo ho s ním napsal a jak ho to bavilo. Byla to moc milá činnost, při které jsme „donutili“ děti trávit čas s prarodiči, případně pokud to nešlo, tak s rodiči, což je také velmi významné. Děti

podpořily svou schopnost vypravování, výjimečně bylo zjevné, že tuto schopnost piloval jiný člen rodiny.

Obrázek 3: Čtení příběhů od dětí a prarodič **Obrázek 4:** Kniha pohádek dětí ze zelené

Zdroj: Vančatová Tereza

Zdroj: autorka projektu

4.5.2 Druhá klíčová aktivita - Adventní setkání

Příprava

Každoroční besídka byla letos obohacena o posezení, které se uskutečnilo po ní. Tento rok jsme vytvořili pozvánku speciálně pro prarodiče. Toto setkání se uskutečnilo v prosinci. Na dvoutřídce je 39 dětí a se všemi rodiči a prarodiči bychom se nevešli do prostor třídy, bylo nutné vybrat dva termíny a děti rozdělit do dvou skupin, abychom se pohodlně vešli. Adventní setkání se tedy odehrálo 6. a 8. 12. 2022 od 16 hodin. Dlouhodobější přípravou bylo sestavení krátkého vystoupení, trénink započal koncem října. Přípravu na posezení po vystoupení jsem si vzala na starost já, protože vyšlo z mé iniciativy.

Cíle

- Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, mateřské škole, v dětské herní skupině apod.) (RVP PV, 2021, s.23)
- propojení tří generací (dětí, rodičů a prarodičů), snaha o prohlubování jejich vzájemných vztahů.

Očekávané výstupy

- Porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad ostatních (RVP PV, 2021, s. 23)

Realizace

V úterý 6. 12. 2022 tedy proběhlo první setkání. Krátce po 16 hodině začalo vystoupení dětí, trvalo kolem 40 minut a děti v průběhu ukázaly, co vše umí. Kromě písniček a tancování, kde rodiče a prarodiče mohli vidět, jak děti zvládnou koordinaci těla, souhru textu a cvičení, také sehrály krátké divadlo. Po vystoupení jsem rodiče a prarodiče pozvala ke slavnostní tabuli, nabídli jsme jim kávu, čaj, vodu. Děti ukazovaly rodičům a zejména prarodičům, kteří byli velmi zvědaví, s čím si hrají, zapnuli jsme i interaktivní tabuli. Ne všechny děti tam prarodiče měli, ale většina minimálně jednoho ano a bylo zajímavé, jak se automaticky děti ujali a zajímali se, o to, co mají vnoučata ráda. Rodiče měli prostor pobavit se mezi sebou, ale i s učitelkami, probrat, co je zajímavá, co je trápí ohledně dětí, nebo se pobavit i o úplně něčem jiném, to bylo záměrem.

Z hlediska pedagogické diagnostiky bylo zajímavé pozorovat komunikaci mezi rodinami, některá byla velmi formální, v pár případech šlo celkem přesně určit, kdo je snacha a tchýně, kdo maminka s dcerou, u někomu naopak bych nerozeznala, jak vřele a se vzájemným respektem se k sobě chovali. U mužské části to pro mě nebylo tak zřejmé, což pro mě nebylo překvapující. V průběhu jsem se rodičů i prarodičů ptala nejen na besídku, ale zda pro ně bylo příjemné i následné posezení, které bylo bez daného programu, uvolněné, bez jakékoliv povinnosti. Rodiče posezení hodnotili kladně, líbilo se jim, že si můžou ještě protáhnout hezký zážitek, kdo chce, může jít domů hned, nebo pobýt jen chvíli, nejsou vázaní časem a povinným programem. Prarodičům se zase líbilo, že jim děti mohly ukázat hračky, prohlížet knihy, vyndali jsme i malování, protože byl zájem, v průběhu jsme si to vyladili a já věděla, co ještě připravit na čtvrtek. Kolem půl sedmé odcházeli poslední děti s rodinami.

Ve čtvrtek 8. 12. 2022 proběhlo druhé „Adventní setkání“. Kolem 16. hodiny jsme zahájili besídkové vystoupení s druhou partou. Po vystoupení, kdo chtěl a měl čas, mohl s námi pobýt. Opět jsme všem nabídli kávu, čaj, jiné pití a užívali si klidnou chvíli. Již dopředu jsem připravila koutek s malováním a tvořením, který děti využily jak s rodiči tak prarodiči, nebo se účastnily všechny tři generace společně. Také tentokrát přišlo hodně babiček a i nějaký dědeček, možná tomu tak bylo díky pozvánce, kterou jsme s dětmi vytvořili. Rodiče děti i tentokrát spíše přenechali prarodičům a bavili se mezi sebou nebo s námi, učitelkami. I nyní děti nadšeně babičkám a dědečkům ukazovaly, s čím si rády hrají, co je baví na interaktivní tabuli, společně se pustili i do „vaření“ v kuchyňce. Bylo opět zajímavé sledovat celkově vzájemnou komunikaci mezi všemi členy rodiny, pozorovala jsem i to, co poprvé, komunikace mezi muži byla většinou uvolněnější. Tentokrát jsme končili krátce po šesté hodině.

Obrázek 5: Adventní setkání

Zdroj: autorka projektu

Evaluace

Myslím, že díky vytvořené pozvánce pro prarodiče jich tentokrát přišlo mnohem více oproti předchozím besídkám. Besídka jako taková všechny potěšila. Posezení dle reakcí bylo také úspěšné.

„Tohle bylo fajn, v tom blázinci před Vánoci jsem si to vážně užila,“ uvedla jedna maminka.

„Víte, co bylo milé, to přáníčko, to jsem musela přijet, abych ho viděla a teď, že jsme hned nešli domů, to je taky hezký a ty dobroty tady, děti si to užívají,“ sdílela dojmy babička.

„Posezení teď je super, Hana je támhle s dědou a já si můžu vypít kafe a povídat si s Vámi a taky je fajn, že po mně nic nechcete, jako tvořit nebo nějakou aktivitu,“ směje se jedna z maminek.

„Víte, tohle je spíš pro ty maminky a babky, aby bulely, ale mě to taky dojalo, to jo a teď stavíme autodráhu, tak to je něco pro mě,“ rozesmál mě zmíněný dědeček a vážím si jeho upřímnosti.

Zejména rodiče, se kterými jsem mluvila, se shodovali, že je pro ně příjemné, že můžou jen posedět, nebo si pohrát s dětmi a že po nich nechceme povinnou aktivitu. Oslovení prarodiče vyjádřili radost nad tím, že dostali speciální pozvánku, po besídce byl ještě nenucený dobrovolný program, děti si mohli vyfotografovat u stromečku, vnoučata jim ukázaly oblíbené hračky, také ocenili jinak strávený společný čas.

Z diagnostického pohledu bylo pro nás významné sledovat komunikaci mezi rodiči a seniory. Vztahy u některých rodin byly velmi vřelé, komunikace uvolněná, respektující. U dalších rodin si šlo všimnout větší formálnosti, avšak respekt a úcta panoval všude. Bylo také zřejmé, kdy šlo komunikaci mezi dcerou a matkou a kdy mezi snachou a tchyní. Vesměs ale lze říci, že se všichni vzájemně chovali s respektem, laskavostí a úctou, děti byly uvolněné, veselé a čas s rodinou si užívaly.

Evaluace s dětmi

S dětmi jsme si evaluaci udělali následující den po besídce, vždy jen s danou partou. Upřímně, besídku jako takovou moc dětí nehodnotilo, když jsme se přímo nezeptali. Všichni spíše komentovali program po ní, který si užili. Já se zase konkrétně snažila ptát na prarodiče. Zejména jsem chtěla zmínit, že vůbec nevodí, že někteří prarodiče nemohli přijít, že jim o tom můžou vyprávět a ukázat si fotografie. Většinu dětí však podpořil minimálně jeden prarodič.

„Mě se líbilo, jak nám tleskali a taky, že jsem s babičkou malovala obrázek.“

„Bylo hezký, že jsem mohl všem ukázat, co umím na tabuli.“

„Mě se líbilo, že se babička a děda byli s mamkou podívat, pak jsme si chvíli hráli všichni s domečkem, dali si cukroví a šli jsme domů.“

„Já si to užila! Jak jsme cvičili a pak jedli a babička dělala legraci! Já pak spala u ní!“

„Nejlepší bylo, že jsme si mohli s tatškou a dědou kopat chvíli míčem, pak už nás bylo hodně, tak jsme jezdili autíčky.“

Po zhodnocení s dětmi jsme usoudily, že opravdu budeme i další roky pořádat posezení po besídce, že je pro všechny i hodnotnější než samotné vystoupení. Ač se snažíme nacvičovat zábavně, bez stresu, tak možná besídku ještě zkrátíme a budeme věnovat větší pozornost programu po ní. I pro nás učitelky to bylo přínosné, mohly jsme si pohovořit s rodiči i s prarodiči, více je poznat. Bylo přínosem vidět, jak se děti chovají ve společnosti rodiny, jak na ni reagují, a zároveň, díky besídce jsme mohly s dětmi ukázat, co vše umí, co zvládnou, jak jsou společně výborná parta. Tato setkání obohatila všechny zúčastněné a přidanou hodnotou bylo, že jsme oslovily všechny tři generace rodiny a tím podpořili minimálně jejich komunikaci.

Doplňkové aktivity

Děti s pomocí učitelek připravily perník a jablečný mošt.

Součástí doplňkových aktivit byl trénink písni, tanců a příprava rekvizit na vystoupení.

4.5.3 Vystoupení v senior domě

Příprava

Upravení vánočního vystoupení a malování a tvoření dárečků pro seniory. Jelikož je nás opravdu hodně, děláme to vždy tak, že si řekneme, co návštěva obnáší, a poprosíme děti, aby se samy rozhodly, kdo by chtěl jít. Je to výhodná nabídka pro všechny, my nemusíme nic určovat, někoho nutit a každý má odpovědnost za své rozhodnutí, které může ještě do následujícího dne změnit.

Cíle

- rozvoj respektujícího vztahu k cizím osobám.

Očekávané výstupy

- Chovat se zdvořile, přistupovat k druhým lidem, dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, vážit si jejich práce a úsilí (RVP PV, 2021, s. 26)

Realizace

Na adventní setkání jsme navázali hned další týden, ve středu 14. 12. 2022 jsme s dětmi navštívili domov pro seniory.

V domově pro seniory nás čekalo spousta usměvavých tváří. Již při příchodu paní ředitelka avizovala, že plánované krátké posezení nebude možné, obávají se chřipky a covidu, tuto možnost jsem očekávala. Radost z vystoupení nám to nezkazilo a potěšili jsme nejen seniory, ale i jejich milé paní pečovatelky. Po vystoupení děti mohly roznést dárečky mezi seniory, toto letmé setkání bylo plné úsměvů a i pohlazení ze stran starších. Děti zase dostaly panenky, které šijí aktivnější senioři.

Obrázek 6: Vystoupení v domově pro seniory

Zdroj: autorka projektu

Obrázek 7: Předávání dárků

Zdroj: autorka projektu

Evaluace

Zpětnou vazbu přímo od seniorů nemám, bohužel jsem neměla časový prostor vést s nimi podrobnější konverzaci, avšak z úsměvů, zářivých očí a poznámek jako třeba: „Jsou tak kouzelní!“ „Jak jim to krásně jde.“ „Já si vzpomínám, když jsem byla malá.“ Soudím, že je vystoupení potěšilo. Paní ředitelka mi sdělila, že se na děti senioři těší, někteří se i ptají, kdy přijde dětská návštěva, která je vždy rozveselí a přijdou na jiné myšlenky.

Evaluace s dětmi

Proběhla se všemi dětmi, kdy děti, které se účastnily, řekly ostatním, jaké to bylo.

„Já se bála, ale všichni se moc usmívali, že to bylo pak dobrý a šlo nám to.“

„Mě se líbilo, jak mě ta paní pohladila po ruce, když jsem jí nesla obrázek.“

„Já mám radost z panenky, kterou jsme dostali a taky, že se jim to líbilo.“

Děti krátké vystoupení pro seniory těšilo, někteří by dokonce chtěly jít zase, bude to jistě i tím, že se samostatně rozhodly, že seniory navštíví, další možnost bude na jaře, kdy se snad vydaří i krátké společné posezení.

Doplňková aktivita

Kdo chtěl, mohl namalovat, či vybarvit obrázek pro seniory, které jsme jim předaly společně s drobným dárkem po vystoupení.

4.5.4 Čtvrtá klíčová aktivita – „Čas s prarodiči doma“

Tato aktivita se odehrála v domácím prostředí. Činnost v domácím prostředí jsem zvolila z důvodu, že někteří prarodiče bydlí daleko od dětí nebo zkrátka z časových důvodů nemají možnost se účastnit čtení, či besídky a programu po ní. Půjde o jednoduchou věc, děti si donesou fotografii, nebo mi ji rodiče pošlou, kde budou vyfoceni při nějaké činnosti s babičkou, dědou, nebo oběma. Tuto aktivitu si přiblížíme těsně před Vánoci, během vánočního volna děti s prarodiči tráví čas a dělají společně různé věci. Poté si fotografii donesou do školky a nad nimi si budeme vyprávět, co dělali, co jiného společně s babičkou a dědou dělají, co se od nich naučily.

Cíle

- podpoření vztahů a komunikace mezi dětmi a jejich prarodiči doma, povzbudit je k trávení společného času.
- Rozvoj interaktivních i komunikativních dovedností verbálních i neverbálních (RVP PV, 2021, s. 23)

Očekávané výstupy

- děti jsou aktivní při setkávání s prarodiči, jsou iniciátoři společných aktivit,
- dorozumět se verbálně i nonverbálně (např. používat gesta, udržet oční kontakt, reagovat správně na neverbální podněty).

Příprava

Tato aktivita proběhla v rámci rodinného prostředí v době Vánočních prázdnin, kdy se ve většině případů rodiny schází a užívají si společný čas. Po prázdninách jsme postupně shromáždili fotografie, někdo přinesl fotografii, kde se jen pózuje, což nevadilo, nejdůležitější pro mě bylo společné sdílení o tom, co dělají, jak se ke společnému času s prarodiči stavějí.

Realizace

Do kruhu jsme si vložily všechny fotografie, které děti donesly. Kdo chtěl, mohl říct, co dělají na fotografii. Diskuse se nám spíše stočila na to, co děti celkově s prarodiči dělají, zda k nim jezdí rády, jestli jsou u nich o letních prázdninách. Snažila jsem se už na začátku dětem říct, že když s prarodiči nejezdí na výlety, že je to v pořádku. Ne všichni můžou, třeba jim neslouží takové zdraví, nebo nemají tolik peněz, nebo jsou prostě raději doma na zahrádce třeba a dělají společně zase jiné zajímavé věci. Také pokud nemají tolik možností být s prarodiči často, ať si vždy užívají času, který si mohou věnovat.

Zjistila jsem, že většina dětí minimálně své prarodiče častěji navštěvuje, nebo prarodiče jezdí za nimi. Velká část u nich přespává a tráví čas o delším volnu.

- Někteří spolu jezdí na výlety.

„My s babičkou rádi jezdíme do Rakouska vlakem a děláme spolu kraviny.“

„Já mám babičku v Praze a to je legrace, jezdíme spolu tramvají a dokonce do nás narazil autobus. Užíváme si legraci.“

„Mě babička nechce pouštět „Děčko“, jezdíme na výlety a chodíme ven a je to fajn.“

- Dost dětí u svých prarodičů přespávají.

„Já u babičky ráda spím.“

„U babičky někdy se ségrou spíme a to je legrace, můžeme dělat polštářové bitvy, čteme dlouhé pohádky a nejlepší je to ráno, když je tma, rozsvítíme lampičku a hrajeme stínové divadlo.“

- Hodně dětí také s prarodiči hraje deskové a jiné hry.

„S babičkou hrajeme „Člověče“, chodíme hodně ven a ona mi dává sladkosti.“

„My hrajeme s babičkou „Prší, prší.“

„Hrajeme šachy, prší, člověče a to fajn.“

- Prarodiče mají čas vymýšlet různé aktivity, vařit oblíbená jídla a dělat s vnoučaty, co je baví.

„My když se s Elkou nudíme, tak jdeme k babičce, vždycky něco vymyslí.“

„V létě se s nima koupeme v bazénu, to je velká zábava. Jezdím tam rád, babička dělá sladký jídla, který mám rád.“

„Já si s babičkou užívám úplně nejvíc!“

- S prarodiči tráví čas na zahrádce či v dílně, pomáhají v kuchyni.

„S dědou jsem ryla záhon, to bylo super a s babičkou zase pečeme housičky, pomáhám s úklidem myčky a taky děláme různé kraviny. Skáče a děláme na sebe strašidla.“

„Mě děda naučil zatloukat hřebíky! Třikrát jsem se ťuknul...“

Obrázek 8: Rozhovor nad fotografiemi

Zdroj: Vančatová Tereza

Evaluace

Z našeho rozhovoru vyplynulo, že děti s prarodiči tráví čas moc rádi. Bez obtíží u nich přespávají, jezdí spolu na výlety, hodně dětí uvádělo, že společně hrají deskové a karetní hry, že to s rodiči moc často nedělají. Snad všichni s nimi tráví čas venku, na zahradě, kde je prarodiče zapojují do běžných činností, trpělivě jim u toho pomáhají, na což rodiče povětšinou nemají dostatek času. Jakub to vystihl skoro přesně: „Mamka mi říkala, že je to kvůli tomu, že teď nemají žádný děti na starost a tak se o nás starají jako by byli naši sluhové? Nebo nějak tak jsem to pochopil.“

Rozhovor s dětmi nám umožnil náhled do rodinného prostředí a poskytl nám prostředky pro další rodinnou diagnostiku. Z rozhovoru je patrné, že všechny děti sdílí alespoň nějaký čas se svými prarodiči, pravidelně je navštěvují a prarodiče s nimi dělají s nimi různé věci, z toho můžeme soudit, že vztahy v rodinách fungují minimálně na základě vzájemného respektu a domluvě. Také ze samotného poskytnutí fotografie můžeme vyčíst mnoho informací. Nikdo nám vyloženě neřekl, že fotografii neposkytnou, ale několik dětí ji nemělo, zapomněly jak ony tak rodiče. Bohužel se to stává velmi často.

Doplňkové činnosti

V celém týdnu, abychom dokreslili naší činnost, bylo zvoleno téma rodina, které jsem si rozšířila hlavně na prarodiče. Popisovali jsme plakát se členy rodiny, kdo v rodině je, co dělá. Zahrnuté byly tvořivé činnosti od modelování rodiny, znázornění rodiny zvířetem, až po kreslení rodiny vodovými barvami. Hráli jsme role v rodině, předváděli jednotlivé členy a vzájemně je hádali. Součástí byly i pracovní listy a edukační hry s rodinnou tematikou.

Zahrnuli jsme i „hru na babičku a dědu“, kdy někdo byl babička a děda a každé dítě řeklo, s čím babičkám a dědům doma pomáhají. Takže někdo šel na nákup, byl k tomu potřeba prodavač, tak se vybral prodavač, něčí táta pomáhá se dřevem, dotyčný šel sekat dřevo (musel vymyslet, co bude sekera, co bude dřevo), někdo zaléval zahrádku. Byla to nakonec vtipná hra na role, babička a děda byly obskakováni. Cílem bylo dětem říct, že pomoc je důležitá a měli bychom ji prarodičům nabízet, že i oni samy dokážou s různými

činnostmi pomoci, a ač to může být drobnost, prarodiče ji budou vnímat jako velkou věc. Tak jak oni pečovali o své děti a vnoučata celý život, zaslouží takovou péči, když jsou staří.

Nedílnou součástí bylo vytvoření nástěnky z fotek dětí, kde jsou s prarodiči a se vzkazy od dětí. Děti se zamyslely, co by chtěly svým babičkám a dědům říci. Pár příkladů

„Je s vámi velká legrace.“

„Moje babičky a děda, tak ty jsou nejvíc legrační a mám je rád.“

„Mám je ráda a moc mě to s nima baví.“

„Rád u vás spím a hraju Černého Petra.“

„Když se nudím, tak po každý něco vymyslí a je zase legrace, mám vás ráda.“

Obrázek 9: *Kreslení rodiny*

Obrázek 10: *Časová posloupnost člověka*

4.6 Závěrečné shrnutí a diskuze

Pozitivní vztahy mezi generacemi jsou významné pro celou společnost a je důležité jim věnovat pozornost. V projektu jsem se zaměřila na děti v mateřské škole a jejich prarodiče. Cílem bylo vytvořit sborník možných aktivit pro podporu mezigeneračních vztahů v mateřské škole a některé aktivity zrealizovat. Aktivity byly rozdělené dle cílové skupiny, které uvádí Kamanová a kol. (2016) Jednou činností dělali senioři radost dětem, dvakrát děti seniorům a jednou se setkali na společné aktivitě.

Při realizaci programů zaměřených na děti a jejich prarodiče je důležité, abychom znali rodinné prostředí dětí, k tomu nám může pomoci diagnostika rodinného prostředí. V případě, že dítě nemá ani jednoho prarodiče, nestýkají se nebo žijí daleko, je potřeba, aby každý pedagog měl připravené vhodné alternativní řešení. V tomto případě, se aktivit

může zúčastnit dítě a jeho rodiče, vhodnou alternativou také může být účast prarodičů, či prastrýce, praprarodičů, některé rodiny mají „náhradní babičku“ v osobě ochotné sousedky. Podstatná je situace v rodině, se kterou je vhodné vést diskusi, jelikož oni vědí nejlépe, co je pro jejich dítě nejlepší a také co si dítě přeje. Při realizaci jsem takovou situaci nemusela řešit, jelikož každé dítě mělo minimálně jednoho prarodiče, se kterým se pravidelně setkává.

Ze zpětných vazeb usuzuji, že projekt byl úspěšný, snažila jsem se, aby byl na bázi dobrovolnosti, a to zejména ze strany seniorů. Aktivitu jsem volila tak, aby byla možná účast alespoň na jedné z připravených aktivit. Všechny činnosti byly doprovázeny dalším navazujícím programem a souvisejícími aktivitami.

Čtení s prarodiči bychom zařadili i v dalším roce, děti to bavilo, také senioři aktivitu hodnotili kladně. V budoucnu bychom čtení věnovali více času během celého roku a třeba by se nám podařilo oslovit i více prarodičů. Ráda bych zacílila více na prarodiče mužského pohlaví, v tomto případě je potřeba ale vše více promyslet, abychom je dostatečně oslovili, možná se nebát jednoduché ankety, zda by vůbec měli zájem a co by se jim líbilo.

Předvánoční setkání v podobě besídky máme každý rok, letos jsme více osobně pozvali i prarodiče a celé setkání obohatili o posezení a dobrovolné aktivity po představení. Program po vystoupení měl pozitivní ohlas, rodiče se společně krátce setkali, každý měl možnost popovídat s učitelkami, všichni společně prozkoumávali zákoutí tříd. Během tohoto setkání se potvrdilo tvrzení Rabušicové a kolektivu (2016) o učení mezi generacemi, které pobíhá nejpřirozeněji v různých situacích a prostředí. V ten moment byly učitelé děti a seznamovaly své prarodiče, či rodiče s oblíbenými hračkami, či pomůckami.

Návštěva domova pro seniory je součástí našeho vzdělávacího programu. Seniory v místním domově chodíme potěšit krátkým vystupem, který jsem v rámci projektu chtěla obohatit alespoň o krátké společné posezení. Jelikož v zimních měsících probíhají chřipkové epidemie, vedení bližší setkání nepovolilo. Uskutečnilo se ale na jaře, kdy děti společně se seniory pojedly malé občerstvení a zvědaví senioři děti krásně rozpovídaly. Bohužel jsem nemohla být přítomná.

Springate, Atkinson a Martin(2008, in Rabušicová, 2018) uvádí, že dle výzkumů díky mezigeneračním programům obě generace vnímají více radost a mají vyšší sebedůvěru. Radost v domově pro seniory byla vidět jak na dětech, tak na seniorech.

Aktivita, která měla proběhnout doma, byla opravdu až velmi nenucená, děti mohly dělat s prarodiči cokoliv. Je jisté, že někdo to příliš nebral vážně, ale hodně rodičů mi sdělilo, že děti na činnost s prarodiči myslely, aby měly hlavně zmíněnou fotografii. Fotografie byla doplňková a díky rozhovoru s dětmi jsem zjistila, že i bez nutnosti pořídít fotku s prarodiči tráví čas. Celkově rozhovor s dětmi nad fotografiemi byl velmi rozsáhlý, prvotně jsem se chtěla bavit o tom, co dělají na fotografiích, ale samovolně vyplynulo spíše povídání o tom, jak tráví čas, když jsou spolu, že mají babičku i dědu velmi rády. V budoucnu bych ráda zařadila měsíční výzvy.

Cherri (2008, in Kamanová, Pevná, Rabušicová, 2016) uvádí, že mezigenerační programy jsou prostředkem pro učení mezi generacemi, vznikají zejména za účelem boření stereotypů na obou stranách a na podporu vzájemné důvěry a respektu. Proto byly zařazeny dílčí aktivity pro podporu vztahů mezi dětmi a jejich prarodiči do třídního vzdělávacího programu. Z výše uvedených evaluací můžeme říct, že cíl byl do jisté míry splněn, že se povedlo alespoň část prarodičů přivést do mateřské školy a prostřednictvím aktivit podpořit vzájemný respekt a troufám si říct i lásku.

Vedlejším cílem pro pedagogy byla diagnostika rodinného prostředí. Nejideálnější k tomu byla besídka, které se účastnili jak rodiče, tak prarodiče. U části rodin bylo vidět velmi vřelé a upřímné vztahy, kdy mezi sebou dospělí komunikovali s respektem. U někoho spíše převládala formálnější, ale přesto respektující komunikace. Je důležité myslet na to, že na veřejnosti své chování většina z nás více hlídá, také některé rodiny odešly krátce po skončení besídky, pro konkrétnější analýzu by bylo třeba více společných setkání, avšak lze říci, že u většiny rodin jsou vztahy na bázi laskavosti, vstřícné komunikace, děti se ze společného času s rodinou radovaly. Avšak předávání informací u někoho vážně, například někteří prarodiče se ještě dva týdny po skončení čtenářské aktivity ptali, zdali mohou přijít, že jim o tom řekly děti. Ovšem z praxe mohu říct, že předávání informací někdy vážně i mezi rodiči, zapomínají na naše žádosti, na batohy na

výlet. Pro naši diagnostiku byl také významný rozhovor s dětmi, kdy bylo patrné, že většina z nich tráví dobrovolně čas s prarodiči a s rodiči je pravidelně navštěvují. Bylo by velmi zajímavé ověřit tvrzení Možného (2006), který uvádí, že již není pravidlem, že hlubší vztahy mezi generacemi vznikají zejména v rodinách, které žijí společně. K tomu by byl však potřeba krátký dotazník do rodin.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo navrhnout aktivity pro podporu mezigeneračních vztahů v mateřské škole, realizovat je a reflektovat. Navržené aktivity jsou rozdělené dle možné spolupráce, například s domovem pro seniory, senior pointem, či zaměřením na vztahy mezi dětmi a prarodiči. Tímto směrem se ubírala i realizace aktivit. Zrealizovány byly s ohledem na časový prostor čtyři klíčové aktivity na podporu vzájemných vztahů mezi předškolními dětmi a jejich prarodiči. Část jedné aktivity, a to v domově pro seniory, nemohla být zrealizována, avšak i to je součástí projektů. Těší mě, že zbytek klíčových aktivit se uskutečnil a byly doplněné i dalším doprovodným programem. Pozitivní reakce všech zúčastněných mi dokázaly, že to má smysl a že se minimálně povedlo podnitit tyto dvě generace ke společnému trávení, času a tím tedy podpořit jejich vztah, toleranci a laskavé smýšlení dětí o seniorech a stáří do budoucna.

Velice zajímavé bylo pozorovat všechny tři generace společně. Je faktem, že rodiče svým chováním ovlivňují přijaté hodnoty svých dětí. Z pozorování mohu soudit, že většina svým dětem ukazuje laskavé chování ke starším ve své rodině. Ráda bych v budoucnu zařadila další aktivity, kdy dojde k setkání všech generací, celé rodiny.

V podpoře mezigeneračních vztahů vidím smysl a hlavně důležitost, v budoucnu bych se ráda zaměřila na bližší spolupráci s pečovatelským domem a domovem pro seniory a navrhla společná pravidelná setkávání a s dobrovolníky i užší spolupráci ve formě pravidelného čtení, setkávání na procházkách apod. Také bych ráda zkusila podporu vztahů s prarodiči zmíněnými výzvami a zaměřila se více na mužskou část seniorů.

Ráda bych se zúčastnila mezigeneračního projektu pro seniory a mládež, protože mají jiný charakter, myslím, že v nich jde hlavně o to vzájemné pochopení a toleranci. Kdežto já se hlavně snažila, aby si děti uvědomovaly důležitost svých prarodičů, aby celkově ke starým byly laskaví, respektující a aby stáří vnímaly pozitivně.

ZDROJE

- Blatný, M. (2016). *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum
- Dučaiová, J. (2019). *Zdroje ageismu vůči seniorům*. Verlag Dashöfer
<https://1url.cz/9urDm>
- Haškovcová, H. (2012). *Sociální gerontologie, aneb senioři mezi námi*. Galén.
- Hauser-Shöner, I. (1996). *Děti potřebují prarodiče*. Portál.
- Helus, Z. (2011). *Úvod do psychologie*. Grada.
- Jandourek, J. (2007). *Sociologický slovník*. Portál.
- Kamanová, L., Pevná, K., & Rabušicová, M. (2016). O mezigeneračním učení a mezigeneračních programech v knihovnách. *ProInflow*, 8(2).
<https://journals.phil.muni.cz/proinflow/article/view/2016-2-5>
- Klvetová, D., & Dlabalová, I. (2008). *Motivační prvky při práci se seniory*. Grada.
- Langmeier, J., & KREJČÍŘOVÁ, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Grada.
- Loweová, S. (2008). *Babička 21. století*. Fragment.
- Mannheim, K. (2007). *Problém generací*. Sociální studia, 4(1).
<https://doi.org/10.5817/SOC2007-1-2-11>
- Mašlárová, Š., Karbanová, K., & Šrámková, J. (2021) *Manuál mezigenerační spolupráce*.
<https://2generace.cz/prirucka-mezigeneracniho-setkavani/>
- Matějček, Z., & Dytrych, Z. (1997). *Radosti a strasti prarodičů, aneb, když máme vnoučata*. Grada.
- Možný, I. (2006). *Rodina a společnost*. Sociologické nakladatelství, 2006
- Nakonečný, M. (1997). *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha.
- Ondráková, J., Tauchmanová, V., Janiš, K., Pavlíková, S., & Jehlička, J. (2012). *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Pavel Mervart.

- Ort, J. (2004). *Kapitoly ze sociologie stáří: Společenské a sociální aspekty stárnutí*. Univerzita J. E. Purkyně.
- Průchá, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník*. Portál.
- Rabušicová, M., Klusáčková M., & Kamanová, L. (2011). *O mezigeneračním učení*. Masarykova univerzita. ,
- Rbušicová, M., Brücknerová, K., Kamanová, L., Novotný, P., Pevná, K., & Vařejková, Z. (2016). *Mezigenerační učení - Teorie, výzkum, praxe*. Masarykova univerzita.
- Rabušicová, M., Klusáčková, M., & Kamanová, L. (2009). Mezigenerační učení v rámci programů neformálního vzdělávání pro děti, rodiče a prarodiče. *Studia Pedagogica*, 14(2), 131 – 153. <https://1url.cz/nurDd>
- Rabušicová, M., Klusáčková, M. & Kamanová, L. (2010). Čas a věk hraje roli: tři generace se učí v kurzech. *Studia Pedagogica*, 15(1), 125 – 146. <https://1url.cz/yurDv>
- SAK, P. (2009). Generace a její vztah ke společnosti a ke společenskému vývoji. Příspěvek k sociologii třetího věku (eds). *Proměna sociálního obsahu kategorie generace seniorů*. ASOV, http://insoma.cz/1_9.pdf.
- Sak, P., & Kolesárová, K. (2012). *Sociologie stáří a seniorů*. Grada.
- Šulová, L. (2010). *Raný psychický vývoj dítěte*. Karolinum.
- Tallová, B., (2020). Mezigenerační vztahy mezi dětmi předškolního věku a seniory, *Lifelong Learnig – celoživotní vzdělávání*, 10(3), 333-351. <https://1url.cz/turDO>
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.
- Tošnerová, T. (2002). *AGEISMUS Průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Ambulance pro poruchy pamlti
- Vidovičová, L. (2008). *O ageismu*. Fakulta sociálních studií MU. www.ageismus.cz
- Vidovičová, L. 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti*. Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.

MŠMT. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.*

<https://www.msmt.cz/file/56051/>

PŘÍLOHY

Seznam obrázků:

Obrázek 1: *Čtení s prarodiči*

Obrázek 2: *Čtení s prarodiči*

Obrázek 3: *Čtení příběhů od dětí a prarodič*

Obrázek 4: *Kniha pohádek dětí ze zelené*

Obrázek 5: *Adventní setkání*

Obrázek 6: *Vystoupení v domově pro seniory*

Obrázek 7: *Předávání dárků*

Obrázek 8: *Rozhovor nad fotografiemi*

Obrázek 9: *Kreslení rodiny*

Obrázek 10: *Časová posloupnost člověka*